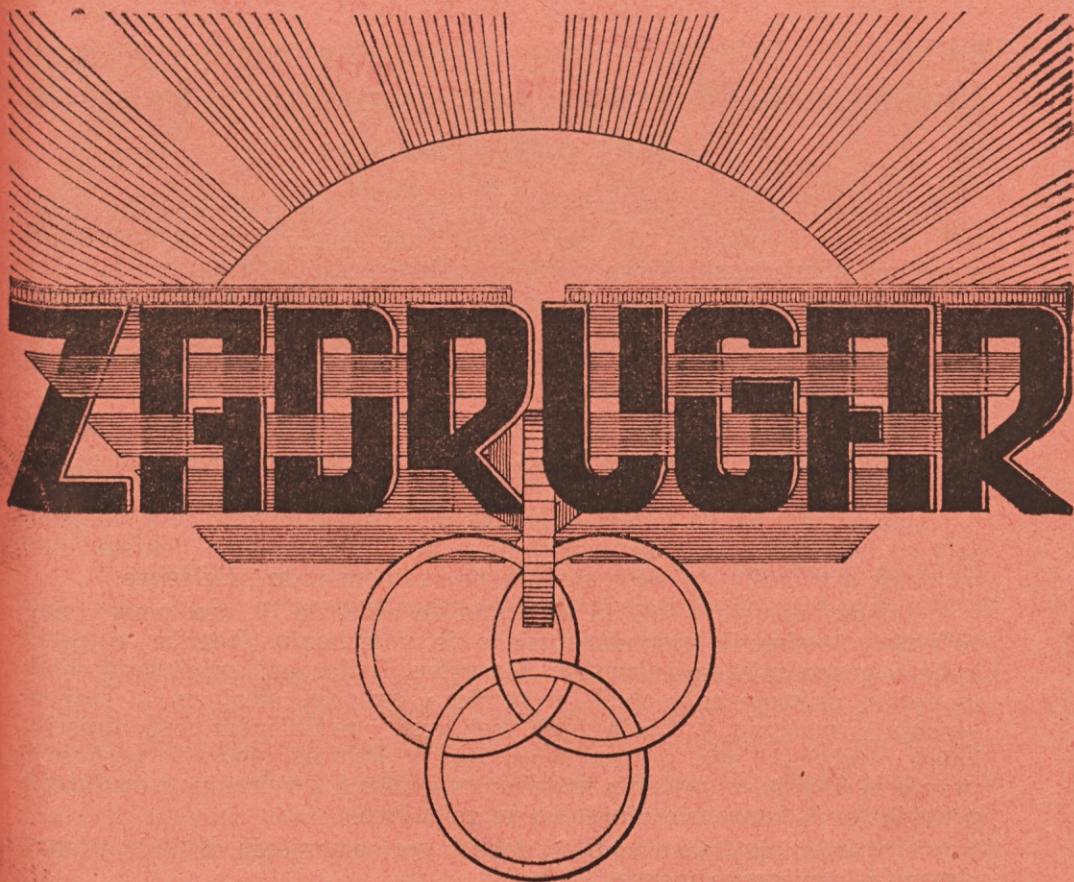

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI.

ŠTEV. 12
1934
LETO X

GLASILO
NABAVLJALNE ZADRUGE USLUŽBENCEV
DRŽAVNIH ŽELEZNIC V LJUBLJANI

Štirimesečni dnevni gospodinjski in kuharski tečaj naše zadruga

Ko se bo končal jesenski štirimesečni dnevni gospodinjski in kuharski tečaj v mesecu januarju 1935, se bo pričel dne 4. februarja 1935 ob 8. uri s poukom pomladanski štirimesečni dnevni gospodinjski in kuharski tečaj.

Vpisovanje v ta tečaj se bo vršilo v mesecu januarju dnevno od 10. do 16. ure v pisarni železničarske menze v Pražakovi ulici.

Vpisnina znaša Din 80'—, ukovina, v kateri je všteta prehrana in uporaba materijala, mesečno Din 320'—.

Ker ima za obisk tega tečaja naša zadruga v svoji gospodinjski šoli tudi nekaj postelj na razpolago, bo ta tečaj v prvi vrsti namenjen dekletom z dežele.

Opozarjamo pa, da je število gojenk po šolskem zakonu zelo omejeno, zato se bodo pri sprejemu upoštevala v prvi vrsti zunanja dekleta, nato pa dekleta z mesta, in sicer slednja po vrstnem redu prigrasitve.

Gojenke uživajo v šoli, ki traja dnevno od 8. do 16. ure, pouk v najvažnejših predmetih gospodinjstva: to je v kuhanju, šivanju, v teoriji kuhe, v gospodinjskem računstvu, zdravstvu, živiloznanstvu, šivanju oblek in perila, prikrojevanju oblek in perila, v krpanju, strojnem in ročnem vezenju in mašenju, v ročnih delih vseh vrst, v praktičnem gospodinjstvu, kakor o pripravi miz, pospravljanju sob in kuhinje, snaženju posode, v pranju in likanju, o snaženju madežev, v nauku o serviranju, o družabnih pravilih ter o konzerviranju sadja in zelenjave.

Vse nadaljnje informacije se dobe v gori omenjenih uradnih urah v pisarni železničarske menze.

Tromesečni večerni gospodinjski in kuharski tečaj naše zadruga

Razen dnevnega gospodinjskega in kuharskega tečaja se bo otvoril dne 4. februarja 1935 tudi osmi tromesečni večerni gospodinjski in kuharski tečaj za naše žene in dekleta, ki nimajo časa istega obiskovati tekom dneva. Prijave za večerni tečaj se bodo sprejemale dne 28., 29., 30. in 31. januarja 1935 ob 10. uri dopoldne v pisarni železničarske menze v Ljubljanskem dvoru, Pražakova ulica.

V tem tečaju uživajo gojenke praktičen pouk v najvažnejših predmetih gospodinjstva, to je: v živiloznanstvu, zdravstvu, serviranju, kuhanju, šivanju in likanju.

Ukovina znaša mesečno Din 150'—, ki jo je plačati v naprej.

Ker je tudi tu število gojenk omejeno, se bodo sprejemale v ta tečaj prvenstveno že poročene gospe, nato pa one, ki vodijo lastno gospodinjstvo, ostale pa po vrsti prijave.

Vse informacije daje vodstvo tečaja pri vpisovanju.

ZADRUGAR

GLASILO NABAVALJALNE ZADRUGE USLUZBENCEV D. Z.

ŠT. 12. LJUBLJANA, 20. DECEMBRA 1934. LETO X.

France Veber:

Zadružništvo in zgodovinski razvoj gospodarske misli

Gospodarsko vprašanje je v odločilnem ospredju malone vsega današnjega zasebnega in javnega zanimanja. Eden glavnih razlogov za to dejstvo je brez dvoma v hudi gospodarski stiski, ki jo danes vsepovsod opazujemo: ob našem hrepenenju po tem, kar smo izgubili, blede celó naše veselje na tem, kar dejanski imamo. Zató ni čuda, kakó se danes tudi vse izvengospodarsko delo in prizadevanje kaj rado samo toliko vrednoti in ceni, kolikor tudi ni brez posebnih gospodarskih koristi. Na pr. tudi družina in narod in celó znanost, umetnost in religija postajajo danes mnogim postojanke, ki jih najboljše takoj zapustimo, kakor hitro več nimajo svojega posebnega gospodarskega pomena in smisla. V takim duhovnem ozračju je kajpa na dlani celó poseben nauk o človeku in njegovem razmerju do stvarstva, nauk, ki hoče táko poveličevanje gospodarske vrednote dvigniti naravnost na stopnjo svetovnega nazora. Je to nauk, ki mu je človek samo gospodarsko bitje in ki mu je zato gospodarstvo tudi edina os vsega pravega zgodovinskega dogajanja: gospodarstvo da je edina osnovna in vrhovna vrednota človeškega življenja in samo po gospodarstvu da dobé tudi vse druge vrednote veljavo, ki jim gre, in mesto, ki naj ga v življenju imajo.

Na prvi pogled se zdi, da naj bi tudi zadružniki tako mislili. Saj je tudi zadružna misel toliko kakor gospodarska misel in mora zato tudi zadružnik v prvi vrsti gospodarsko misliti. In v našem času je ta zahteva tudi za zadružnika prva zahteva. Tudi zadružniku mora gospodarsko vprašanje biti prvo vprašanje in tudi zadružnik mora v našem času gospodarski vrednoti podrediti tudi vse druge vrednote življenja. Zadružniku, ki bi tega ne priznal, bi lahko očitali, da se je izneveril svojemu gospodarskemu idealu in da ne umeva časa, v katerem živi. Takó prvi dozdevek. Zdaj si pa stvar nekoliko bližje oglejmo! Mislimo si, da bi danes ne bilo gospodarske stiske, kakor dejanski je, in da bi torej ljudje gospodarsko prav malo trpeli. Ali

bi človek tudi v takem primeru proglašal gospodarsko vrednoto za edino osnovno in vrhovno vrednoto življenja? Prav gotovo ne. Ali nasproten primer. V sami vodi gotovo nihče ne išče osnovne in vrhovne vrednote svojstveno človeškega dela. Toda mislimo si, da bi voda naenkrat postala silno redka prikazen na svetu, in priznali si bomo, da bi v tem primeru tudi vprašanje vode postalo takorekoč prvo vprašanje v življenju. In morda bi se tudi našel kdo, ki bi v takem primeru osnovno življenje človeka označil kot življenje — vodenega bitja. Bravec me je gotovo že dobro razumel. Gre za dve vprašanji, ali ter v koliki meri je človek gospodarske dobrine dejanski deležen in ali ter v koliki meri je gospodarska dobrina načelna stran svojstveno človečanskega dela in prizadevanja. Ti dve vprašanji se ne smeta zamenjati; dà, ugodna rešitev prvega vprašanja je v bistvenih ozirih zavisna od pravilne rešitve drugega in ne narobe: vprav današnje gospodarske stiske je krivo v prvem redu nepravilno načelno pojmovanje samega gospodarstva in njegovega razmerja do izven-gospodarskih in zato neposrednih potreb in teženj človeškega življenja. Iz tega pa sledi, da se mora zadružnik tudi v načelnih pogledih opreti na svojo gospodarsko misel in da mu torej te misli ne smejo narekovati nobeni drugotni nazori, pa naj bi bili ti nazori v danih prilikah še takó splošno razširjeni.

V različnih člankih sem že poudarjal zlasti eno táko načelno stran svojstveno zadružne gospodarske misli. Je to dejstvo, da samo zadružna misel podreja gospodarstvo resničnim izven-gospodarskim ter neposrednim življenjskim potrebam človeka poedinca in človeka družabnega bitja. Zato vprav zadružniku gospodarstvo že načelno je in more biti samo sredstvo in ne namen življenja na zemlji. Tudi takemu zadružniku bo v danih prilikah gospodarsko vprašanje obenem prvo vprašanje življenja in mu bo to vselej tedaj, ko človek kakor danes vprav gospodarsko največ trpi. Toda pravemu zadružniku bo gospodarstvo tudi v takih prilikah ostalo samo sredstvo življenja in on tudi v takih prilikah osnovnih potez svojstveno človečanskega življenja ne bo zamenjal s samim gospodarskim prizadevanjem. Dà, on bo vprav v takih prilikah tem bolj obrnil svoje oči na — samo naravo človeka in bo na njenem temelju izkušal najti tudi táko gospodarsko pot, ki bi vrnila človeku gospodarsko blagostanje, ne da bi njega samega izrinila. V svojih člankih sem še utrdil, kakó je takó usmerjena zadružna misel nesporno pravilna z vida samega gospodarstva kakor tudi z vida onega, ki mu je gospodarstvo kot sredstvo namenjeno. V sledečem pa naj bo vse to tudi še nekako zgodovinsko potrjeno in pojasnjeno.

Čim dalje gremo v zgodovini nazaj, tem bolj opazujemo, kakó postaja vprav gospodarstvo vedno manj samorodna in samostojna činjenica skupnega življenja. Zamislimo se samo v prvotno obliko zgolj plemenske življenjske skupnosti. Na tej stopnji kajpa še sploh ni pravega »gospodarstva« v ožjem ter recimo modernem pomenu besede. Vendar se je že tedaj

opravljalo delo, kakor je postalo pozneje značilno za pravo gospodarsko prizadevanje; že tedaj je živel človek od prirodnega bogastva in zbiral ter kopičil sredstva, ki so mu bila za življenje neobhodno potrebna. Toda vse njegovo delovanje v tej smeri je bilo tedaj takorekoč še popolnoma z a k r i t o: zakrivale so ga neposredne življenjske potrebe plemenske skupnosti in samo te potrebe so odločale tudi posebni značaj in nadaljnji razvoj tedanjega »gospodarskega« prizadevanja. Tedaj je bilo prvo — samo življenje in drugo gospodarstvo; in gospodarstvo je bilo tedaj samemu življenju že takó podrejeno, da ga na zunaj niti videti ni bilo. Prevažno pa je nadaljnje dejstvo, da se to osnovno razmerje gospodarstva do življenja v bistvu tudi tedaj ni spremenilo, ko se je človek iz prvotne zgolj plemenske skupnosti dvignil na stopnjo narodno-nacionalne zavesti in cerkveno-državne občestvenosti. Smo na pragu zgodovine in s tem tudi na pragu pravega, »modernega« gospodarskega razvoja. Toda tudi ta razvoj je še vedno podrejen samemu življenjskemu razvoju tedanjega časa. Na primer stari Egipčani, Grki in Rimljani so že imeli tudi svoje pravo gospodarstvo. Toda to gospodarstvo je bilo vprav egipčansko, grško in rimsko gospodarstvo. To se pravi: samo neposredni življenjski duh, ki je vodil te narode od najskromnejših početkov do vsakokratnega viška, je usmerjal tudi njih gospodarsko prizadevanje in ko je ta duh omagal, je nastopila smrt, ki bi je tudi nobeno gospodarstvo ni moglo ustaviti. Razlika med prejšnjim in sedanjim stanjem je bila le ta, da je bilo gospodarstvo prej v službi zgolj plemenske skupnosti, pozneje pa narodno-nacionalne. Slejkoprej pa je ostalo življenje edini vodnik gospodarskega dela.

In takó je do danes ostalo. Iz v e n g o s p o d a r s k i razvoj samega življenja narekuje pot tudi vsemu gospodarskemu razvoju in zato ni in ne more biti zgodovine gospodarstva, ki bi v prvem redu ne bila zgodovina življenja. Še en primer. Samo n o v o življenje, ki ga je prineslo človeštvu krščanstvo, je dalo sunek tudi k novemu gospodarskemu razvoju Evrope. Odkod torej nasprotni videz, ki se vprav danes zdi mnogim največja resnica, marveč videz, kakor da bi samo gospodarstvo bilo edino osnovno ter vrhovno vodilo in merilo življenja. Tudi ta videz lahko pojasnim. V to svrho moram opozoriti braveca na posebno socialno edinico, o kateri sem tudi že drugje razpravjal in na katero edino je tudi misliti, ko naj si obrazložimo nastanek gospodarstva v današnjem najmodernejšem pomenu besede. Je to s t a n o v s k a socialna edinica. Najprej je kaj zanimiva in važna dvojna bistvena skupnost stanovskega udejstvovanja z gospodarskim. Prvič je tudi »stan« že na prvi pogled in to po lastni naravi samo s r e d s t v o in ne namen življenje na zemlji. To pové že dejstvo, da ni stanovskega producenta brez vzporednega in končno izvenstanovskega konzumenta. Pravim »izvenstanovskega« konzumenta. Zakaj samo »proizvodnja« je ali vsaj utegne biti obenem s t a n o v s k a proizvodnja; tej proizvodnji odgovarjajoča »poraba« pa je v vsakem primeru izvensta-

novska ter neposredna poteza življenja. Drugič pa tudi na samem stanu opazujemo nesporno dejstvo, da postaja vedno tem manj samorodna in samostojna činjenica socialnega življenja, čim bolj gremo v zgodovini nazaj in ne naprej. Na pr. tudi na prvotni stopnji zgolj plemenske življenjske skupnosti se je že opravljalo delo, kakor ga vidimo recimo pri poznejših obrtnikih. Vendar na tej stopnji še ni pravega »stanovskega« gledanja na svet in življenje in sicer ga zato ni, ker je na tej stopnji tudi vse stanovsko delo že popolnoma zakrito po izvenstanovskih ter neposrednih potrebah in težnjah plemenske življenjske skupnosti. In zopet je to važno razmerje v bistvu ostalo ohranjeno tudi na poznejši stopnji narodno-nacionalne zavesti in cerkveno-državne občestvenosti. Zakaj zgodovinsko dejstvo je, da so samo narodno-nacionalni in cerkveno-državni interesi dajali pot tudi poznejšemu in že pravemu stanovskemu razvoju in da se je to razmerje, kjer je postalo obrnjeno, končno samo zrušilo. Zato govori že zgodovina še danes proti forsiranju vsakega »razrednega« boja.

Stan in gospodarstvo! Oba sta samo sredstveni veji na deblu življenja in za oba je to dejstvo izpričano že po njih lastnih naravah kakor tudi po samem zgodovinskem razvoju. Dà, v obojem oziru gre vprav stanu značilno prvenstvo pred gospodarstvom, ki ga lahko takole izrazim: življenje je rodilo stan in stan je rodil gospodarstvo. Stanovsko delo je že po sebi obenem pridobitveno in takó »gospodarsko«. Po tej poti pa se težišče stanovskega dela končno premakne na »pridobivanje« in ne na »proizvajanje«; stanovski proizvajalec postane pridobitni gospodarstvenik. Z zgodovinskega vidika pa naj tu braveca »Zadrugarja« spomnim na v enem prejšnjih člankov podani — stanovski razvoj kapitala. Na točki prvotne »domače obrti« sta bila neposredni proizvajalec in kapital še tesno združena. Na točki poznejše »manufakture« se kapital loči od neposrednega proizvajalca in se združi samo — s »podjetnikom«; vendar ostane na tej stopnji še zavarovana vsa posebnost svojstveno človeškega dela (na pr. ročno delo!). Pride prva doba »stroja«, kjer je kapital še vedno združen s podjetnikom, toda samo človeško delo izgubi svoj prejšnji pomen. Končno nastopi doba tako zvanega »izposojenega kapitala« in z njim spojenega bančnega gospodstva, ko se kapital loči tudi od samega podjetnika in dobi takó mesto edine suverene gospodarske sile na svetu. Kar že po lastni naravi kakor tudi po pričevanju zgodovine je in more biti le sredstvo, je postalo edini osnovni ter vrhovni namen življenja na zemlji! In vse to ob nezamenjavni trojici življenja, stanu in gospodarstva! Kakšen vtis pa stori zdaj na braveca uvodoma omenjeni nauk, ki mu je človek samo gospodarsko bitje in ki mu je zato gospodarstvo tudi edina os vsega zgodovinskega dogajanja? In kakó bravec zdaj gleda na edino pravo združeno stališče do gospodarskega vprašanja in njegovega mesta v življenju?

Tudi zadružništvo ima svojo zgodovino, celó svojo prazgodovino. Saj je bilo vprav prvotno gospodarstvo toliko kakor zadružno in sicer ple-

m e n s k o - z a d r u Ź n o. Zadrudni duh je bil obenem prvi gospodarski duh življenja na zemlji. Ta zadružni duh pa je ostal tudi naprej dejaven in je naravnost na novo oživel na isti točki, ki je zapretila človeku pogin, ker mu je to, kar je že po sebi le sredstvo, začela prikazovati v luči namena življenja. Je to prikazen modernega stanovskega zadružništva, ki tudi v polni meri uvaŹuje pomen stanu za sam gospodarski razvoj. Toda zadružništvo pri tem podreja stan in iz njega izvirajoče gospodarstvo življenju in ne življenja gospodarstvu. Zadružništvo štiti in pospešuje gospodarstvo samo z namenom, da štiti in pospešuje življenje; zato so osnovni zadružni zakoni gospodarstva samo vnanja stran notranjih nevidnih ter enako osnovnih zakonov življenja. In zato je zadružni gospodarski red samo vnanje gospodarski odsev takega notranježivljenjskega reda, ki je v prvi vrsti namenjen čim uspešnejšemu družinsko-plemenskemu, narodno-nacionalnemu, državno-pravnemu in religiozno-občestvenemu razvoju človeštva. Je to zares veličastna poteza zadružne misli, ki je zdaj bravcu menda tudi s samih zgodovinskih vidikov zadostno še znova potrjena.

S. Č.: **Različne obrestne mere**

Naša kreditna zadruga ima že dalj časa uvedeno različno obrestno mero za posojila, in sicer je dajala navadna posojila po 8%, tako zvana investicijska posojila pa po 7%. To stališče upravnega odbora je članstvo na občnem zboru odobrilo, ker je pravilno ocenilo izvajanja in razloge upravnega odbora, da je uvedel tako razliko. Slišimo pa razne glasove, ki se ne strinjajo s tem in ki nameravajo na prihodnjem občnem zboru staviti predlog, naj se izenači obrestna mera za vsa posojila. Naš namen je, da povemo članom, kaj je dovedlo Kreditno zadrugo do takega razlikovanja in pričakujemo, da bodo oni, ki zdaj mislijo, da bi se morala vsa posojila enako obrestovati, revidirali glede tega svoje stališče.

Že od vsega začetka je dajala naša Kreditna zadruga različne obrestne mere za vloge. Zdaj se obrestuje navadna vloga mesečno od 20—99 Din po 4%, od 100 Din naprej po 4½%, vezane vloge od 100 Din mesečno naprej pa se obrestujejo po 5%. Zakaj tako? Kreditna zadruga ima isto delo, če vlogaš mesečno po 20, 100, ali 500 Din, v razmerju kapitala do reŹijskih stroškov pa nastane velika razlika. Pri malih vlogah niti ne krijemo reŹijskih stroškov, medtem ko krijejo samo večje vloge nastalo delo in stroške. To je bilo vsem članom jasno in ob to se ni nihče spotaknil.

Nekaj podobnega je tudi s posojili. Kreditna zadruga ima isto delo, ko obravnava prošnje za 1000 ali 5000 Din. Isto delo ima, če odteguje mesečno po 100 ali 1000 Din za povračilo dolga. Medsebojna relacija kapitala in nastalih upravnih stroškov je torej zelo različna. Pri manjših

posojilih niti ne krijemo režijskih stroškov za izvršeno delo in izposojeni kapital, med tem ko prinašajo ves dobiček za kritje režije in za kritje obrestovanja vlog večinoma večja posojila.

Poudarjati hočemo zlasti, zakaj razločujemo navadna ter investicijska posojila. Prav tu je pojmovanje različno ter slišimo dostikrat kritiko: zakaj bi dajali tistemu, ki si zida hišo, cenejše posojilo kot pa revežu, ki si mora vzeti jeseni posojilo, da si kupi kurivo, prašiča ali obleko. Oglejmo si to stvar поблиže.

Kdor si je najel posojilo 1200 Din, ima stroškov za obresti itd. 72 Din pri enoletnem odplačevanju, to je 6% od izposojene vsote. Ako greš in si najameš posojilo ter kupiš premog pri železnici mesto pri Nabavljalni zadrugi, dobiš tono premoga za 114 Din cenejše, to je 37% od netto cene premoga v Nabavljalni zadrugi. Ako plačaš tedaj 6% za posojilo in prihraniš s tem 37%, se ti je izplačalo vzeti posojilo, pa tudi če bi plačal še enkrat večjo obrestno mero. Ako si kupiš jeseni prašiča po 5 Din, ter si najameš zato posojilo, si še vedno na dobičku, tudi če bi moral plačati posojilo po 10%. Kjerkoli se pojaviš z gotovino in plačaš takoj, dobiš popust, pa naj si bo to v Nabavljalni zadrugi ali drugod. Nabavljalna zadruga daje 1% skonto pri takojšnjem plačilu specerije, to je v 12 mesecih 12% in se tudi zato izplača imeti stalno posojilo v višini mesečnega nakupa.

Če plačujemo na navadna posojila obresti po 8 ali tudi po 7% kot za investicijska posojila, gre navadno samo za razliko 6 do 20 Din. — Ta denar pa v primeri s koristmi, ki jih imamo navadno od teh posojil, ne pomeni skoro nič.

Če se pa posodi komu znesek 100.000 Din za gradbo hiše proti 8 ali 7% obrestovanju, znaša ta razlika skoro 7000 Din (49.096 mesto 42.456 Din). — Tam razlika 6 Din ali pol promille od najetega posojila, tu razlika 7000 Din ali 7% od najetega posojila.

Če bi računali tedaj, katera posojila prenesejo lahko večjo obremenitev, bi prišli do tega, da ne igra pri malih kratkoročnih posojilih razlika 1 ali 3% obrestne mere skoro nikake vloge, med tem ko je pri večjih in dolgoročnih posojilih večkrat življenskega pomena.

Pri nas so stanarine abnormalno visoke. Gradijo na podlagi obrestne mere 7 do 9% za posojila in amortizirati hočejo hiše že v 10 do 15 letih. Sicer je naravno, da hoče svojo hišo vsak tako kmalu amortizirati, kajti toliko časa plačevati tako visoke obresti, to ni malenkost. Če bi imeli na razpolago denar po obrestni meri 3 do največ 5%, kot se je računalo pred vojno in se računa še danes v vseh gospodarsko zdravih državah, bi nihče ne hitel z odplačevanjem v 10 do 15 letih. Najemnine bi bile tedaj lahko iz dveh razlogov cenejše.

Ako apelira danes vlada na hišne posestnike, naj znižajo najemnine, je njih odgovor: »Dajte nam cenejši denar«, čisto naraven. Cenejše poso-

jilo, to je pogoj za znižanje najemnine. To uvideva sama vlada in zato tudi daje podpore za obrestovanje.

Na kako stališče se naj postavimo mi, Kreditna zadruga? Ali pokažemo, da imamo tudi razumevanje za take gospodarske in socialne probleme in diferenciramo obrestno mero za investicijska posojila, kot to delajo povsod, ali vržemo vse skupaj v en koš, konzumne kredite in stanovanjsko akcijo? Ako pokažemo, da nimamo razumevanja za take probleme, se nismo postavili!

Ne pozabimo! Prihajamo počasi tudi mi nazaj v podobne prilike kot so bile pred vojno, če ne v bolj ostre! Pred vojno so se dajali hipotekarni krediti po 3 do 3½%. Če bi kdo komu rekel, naj zida s posojilom po 7%, bi se mu smejal. Tako samo ob sebi umeven je bil ta račun nemožnosti odplačevanja dolga po tako visoki obrestni meri. Zato pa so bila stanovanja poceni. Plačevali smo za stanovanje po 35 do 50 kron, mesto sedanjih 500 do 1000 Din in več. Takrat smo dajali za stanovanje 10 do 15% plače, danes daje delavec za skromno stanovanje sobe in kuhinje v Ljubljani 200 do 400 Din, ali 30 do 50% svoje mizerne plače.

Uvedli smo tedaj razlikovanje med navadnimi posojili in posojili, ki se uporabljajo za zidavo hiš ali večja popravila. Prišli bomo do tega, da bomo še bolj morali znižati obresti za investicijska posojila, ker sicer ne bomo vedeli kam z denarjem! Člani se spametujejo sami vedno bolj in bolj ter imamo vedno manj navadnih, »konzumnih posojil«. Dostikrat res ne vemo kam z denarjem, in prav goťovo ne bomo vedeli kam z njim v par letih, če ne bomo znižali obrestne mere za hipotekarno-gradbena posojila in s tem ustvarili šele možnost reelne kalkulacije za tiste, ki mislijo zidati in sami odplačati svojo hišico brez pretresljajev.

Ako se prej odločimo za tak sistem, bolje bo za nas. Korak upravnega odbora je bil preišljen in smo ga utemeljili tudi na občnem zboru ter želimo, da bi članstvo objektivno preišljalo in računalo. Prišlo bo do podobnega naziranja.

Gospodinjstvo

Pripombe h krojni poli

Pletenine.

Včasih že tako pride, da ni mogoče, da bi Božiček prinesel sama darila; dostikrat prinese tudi kakšno lepo obljubo. Med take obljube lahko prištevate tud pletenine, ki so narisane na poli in ki jih ne boste mogli skončati pred Božičem.

Otrokom zaležejo največ stvari, ki jim jih napravimo sami. Kvačkane stvari so nekoliko bolj trde, bolj tople in pa prožnejše so pletene, in pa

raztegnejo se precej, kar je važno, da jim otrok prehitro ne odraste. Ker otrok veliko zamaže, mu lahko spletete za dom vso garnituro iz bombaža, zato ker se bolj brez skrbi pere, za na cesto je pa seveda volnena bolj topla. Praktična topla obleka za otroke, ki še ne hodijo, so hlačke z nogavičkami v celem. Pripenjajo se na životek z gumbi ali pa so pridržane z naramnicami. K takim hlačkam se obleče kratka flanelasta ali pa pletena srajčka. Za na cesto potrebuje otrok še topel plašček, pletene čeveljčke, rokavice in čepico. Kroje za vse to imate na priloženi poli.

K števil. 1. Jopico po kroju lahko sešijete iz blaga ali pa spletete iz bombaža ali volne. Zapenja ali zavezuje se zadaj.

Hlačke se pletejo od pasu navzdol. Ko nasnujete na pletilke toliko petelj, da je pas dovolj širok, pletite naokrog dve na lice dve na robe približno 5 cm visoko, od tu do koraka pa kar gladko. V višini koraka razdelite petlje na dva dela, odtod naprej pa pletite vsako hlačnico zase, in sicer naokrog tako kakor prste pri rokavicah ali pa sem ter tja. Med delom primerjajte pletenje večkrat s krojem, zato da boste pravilno snemali. Ko so hlačke gotove, pripravite še čeveljček. Vrhnji del čeveljčka spletite natančno po kroju in ravno tako tudi podplat, ki ga takoj z ometico prišijete na vrhnji del čeveljčka. Po tem kroju lahko napravite tudi copatke. Zgoraj jih obkvačkajte tako, da med stebrički lahko prevlečete vrstico, s katero se potem zdrgnejo toliko, da se ne sezujejo. Če hočete imeti še bolj tople, prikvačkajte širši rob. Sešite ali naokroglo spleteno hlačnico preložite tako kakor je označeno na kroju s črto in krogom. S črto in krogom je označena tudi sredina na čeveljčku. Krog na čeveljčku položite na krog na hlačkah, nato pa čeveljček najprej pripnite na hlačnico okrog in okrog, nakar ga prišijete, in sicer z ometico od leve strani. Pri pripenjanju čeveljček nekoliko nadržite.

K števil. 9. Moški telovnik ne sme biti prevelik in ne premajhen; toda kako zadeti pravo mero? Napravite za poskušnjo večji kos pletenja z vzorcem, kakršnega nameravate plesti za telovnik. Za poizkus morate seveda vzeti tudi enako volno in iste pletilke. Začnite na 25 petelj in napravite 15 vrst, nato pa izmerite širino. Če je kos širok 10 cm, potem veste, da potrebujete za 10 cm širine 25 petelj, za 20 cm 50 petelj i. t. d. Če je recimo hrbet širok 40 cm, potrebujete torej zanj 4×25 , to je 100 petelj. Seveda je treba dobro pomeriti, ker sicer tudi to ne bo prav. Ne računajte preveč na veliko! Vsaka začetnica namreč po navadi misli, da bo vse premajhno. Posamezne dele telovnika začnemo plesti v pasu in jih pletemo proti ovratnemu izrezu. Najprej izgotovimo hrbet. Da se v pasu telovnik lepo prime, spletemo 8 do 10 cm širok rob, eno na lice dve na robe. Pas pletemo iz enake volne, iz kakršne je ves telovnik, toda s tanjšimi pletilkami, to za zato, da je pletenje bolj gosto in zato bolj prožno. Naprej pletemo gladko ali pa poljuben vzoreček. Med pletenjem dodajamo in snemamo petlje, kakor to zahteva kraj. Boljše je, če je pleteni del za spoznanje manjši od kroja. Snemamo in dodajamo enakomerno, zlasti pri rokavnem in vratnem izrezu,

zato da so robovi gladki, ne pa nazobčani. Da bo rob gladek, ni treba snemati krajnih petelj, marveč podpletite prvi dve petlji tako, kakor to zahteva vzorec, nato pa pretaknite desno petljo čez levo. Pri rokavnem izrezu se pletenje oži pri prvi tretjini rokavnega izreza, druga tretjina je ravna, zadnja tretjina se pa zopet razširi z dodajanjem petelj. Ko dopletete do vratnega izreza, poiščite sredino in snemite srednji dve petlji, nato pa končajte vsako polovico hrbta zase točno po kroju. Pri prvi polovici si zapisujte, v kateri vrsti snemate, zato da boste prav tako lahko pletli tudi drugo polovico. Rame na kroju niso ravne, in zato jih ne morete končati v eni vrsti, marveč polagoma s snemanjem v več vrstah. Na enak način delajte tudi sprednja dela. Ko dopletete sprednji del telovnika tako visoko kakor hočete imeti žep, snamete toliko petelj, kolikor naj bo žep širok. Ko pletete nazaj, nasnujte enako število petelj, nato pa pletite sprednji del do vrha. Od desne strani naberite snete petlje, nato pa pletite 2½ cm visoko zapletico, ki jo potem pri straneh prišijete na telovnik. Na levi strani pripletite žep (navzdol), za kar naberite petlje pri odprtini in potem pletite 6 do 8 cm globok žep. Žep prišijte ob straneh in spodaj z robnim vbodom. Za platica in žep se pleteta navadno kar gladko.

K števil. 11. Za gorkoto in lepoto si lahko spletete iz volne vezanko. Začnite na dve petlji. V vsaki vrsti dodajajte na koncu pletilke po eno petljo in sicer tako dolgo, da boste imeli tako širok kvadrat kakor si ga želite. Nato pa začnite na koncu vsake pletilke po eno petljo zopet snemati. To delajte tako dolgo, da boste imeli 3 cm širine. Potem naredite gumbnico, in sicer pokončno, nakar pletite naprej po kroju in napravite še drug kvadrat. Iz volne v drugačni barvi skvačkajte vrstico, ki jo prišijte v obliki monograma na desni kvadrat. Ko je vezanka gotova, se postavite pred zrcalo in si jo denite okrog vratu tako, da je gumbnica na desni strani. Nato potegnite levi kvadrat skozi gumbnico in vezanko ob vratu zadrgnite. Za take vezanke je zlasti primerna mehka debela volna. Vezanka je lahko tudi skvačkana, za kar hodijo prav vzorci zvezd in krogov, torej taki vzorci, ki se kvačkajo od sredine proti zunanemu robu. V vzorcu lahko tudi menjavate barve. Kvačkane ali pletene vezanke imajo lahko tudi obliko šesterokotnika, ovala, kroga i. t. d.

Razno volno za pletenje in kvačkanje dobite v združni prodajalni.

Manufaktura.

K števil. 1 in 2. Za praznične ženske plašče je v naši prodajalni posebno lepa zaloga plišev. Kaj vse že delajo iz tega blaga? Pri nas vidite na primer pliš, ki ga na prvi in tudi še drugi pogled lahko zamenjate s kožuhovino širokorepke. Ker je povpraševanje po plišu precej veliko, nimamo samo črnega, marveč tudi sivega, rjavega, in pa pliš v barvi top. Za otroške plašče in za odeje za v otroške vozičke imamo bel pliš. Lepa je tudi naša zaloga blaga krimer in astrahana za zimske plašče. Kdor se za pliš, astrahan in krimer ne ogreva posebno, dobi za prazničen, res boljši

plašč težak gabarden, in sicer v črni, temnomodri in rjavi barvi in pa težko volneno modno blago v vseh solidnih barvah. To blago je enobarvno, in sicer gladko, ali pa rižasto tkano. Za sportne plašče in za plašče, ki ne bodo dosti viseli v omari, izberite ali melirano sportno blago ali pa izrazito sportno angleško blago. Blago za take plašče je na razpolago v raznih kvalitetah in v vseh primernih barvah. Za posebno tople plašče imamo jako lepe duble, in sicer temnejše in svetlejše. Specialno mehko volneno blago pod imenom kaša je pa za otroške plašče. Seveda pa ni to blago nič v sorodu s kašo, ki jo prodajamo v speceriji. Specerijska kaša se dobi samo rumenkasta, dočim je manufakturna svetlomodra, temnomodra in rdeča.

Za podlogo lahko izberete svilen ali bombažast serž ali atlas, imamo pa tudi težke krepdešine in svilo lamé, za vlogo pa vato in vatelin. Damskih plaščev, razen hubertusov, nimamo v konfekciji, pač pa vam jih narade zadržni krojači po meri. Tudi za uniforme imamo krojača specialista. Hubertusov, to so sportni plašči iz kamelskega kosminja, visi v naši prodajalni vse polno za moške in ženske, največja zaloga teh plaščev je pa za šolarje. Poleg hubertusov vam nudi naša konfekcija tudi trenčkote, službene dežne plašče, usnjene suknjiče in službene čepice za vse edinice.

K števil. 3 in 4. Vzorci in barve križastega blaga so tako mikavni, da se mi je zdelo potrebno narisati tudi na krojno polo za naše velike in majhne zadržarice dva kroja, ki sta primerna zlasti za obleke iz križastega blaga. Za praznične obleke izberite volneno križasto blago, ki je široko 100 cm. Posebno lepo je v drapovi barvi. Za obleke za vsak dan imamo pralno križasto blago in pa križasti barhent v videzu tveda, v tako spogledljivih vzorcih, kakršnih smo vajeni le pri žametu. Kakor za obleke, tako je to blago primerno tudi za bluže, zgolj za bluže je pa še križasta svila in svila z vzorcem pepita. Za deklishe delavniške obleke se posebno dobro obnaša cvirnasti barhent. Seveda, vsem veselo križasto blago ne bo všeč. Za te imamo lepo modno volneno blago, gladko in vzorčasto, razne volnene krepe in žoržete in pa naše preizkušene solidne znance — ripse in popeline. Kaj pa žamet? Ali ne bi hoteli imeti obleke iz tega blaga? Poglejte si našo veliko izbero gladkih in vzorčastih žametov. Ne smem pa pozabiti tu na lepe krepdešine, žoržete, krep satene in svilene pikeje.

K števil. 5. Brhke domače obleke imajo nekatere rade iz rožastega, druge zopet iz črtastega blaga. Nabavili smo vsega, da vam bomo lahko tem boljše postregli. Pralni žamet kord, ki se prav dobro obnaša, imamo v res mičnih vzorcih in barvah, ravno tako tudi flanelo in barhent. Za posebno tople domače obleke in moške jutranje halje je pa barhent dubl. Med tem blagom boste lahko izbrali tudi blago za pižamo, zase, za moža in za otroke. Pižamo, jutrnjo haljo ali jutrnji jopič vam sešijejo po naročilu v naši šivalnici, kjer lahko naročite tudi moško, žensko in otroško perilo.

K števil. 6. Med novostmi v naši manufakturi je svetlobarvna mehka flanela za spalne srajce. Ta flanela se dobi črtasta in z ljubkimi cvetnimi

vzorci. Imamo pa tudi prijazno gladko flanelo v lepih pastelnih barvah. Povem naj še, da prodajamo na metre trikotin, ki je širok 140 cm. Kdor ima rad perilo triko, si ga torej lahko sešije sam iz tega blaga. Zaloga izgotovljenega perila triko, bombažastega in volnenega, je pa tudi vedno popolna.

Da kupite v naši prodajalni čevlje, kakršne hočete, to že veste, ker je pa ravno sezija, vas pa še posebej opozarjam na veliko izbero copatov, in sicer nizkih in visokih, usnjenih in iz blaga. Za vse velikosti imamo tudi usnjene telovadne čevlje. Za one, ki se ne sprehajajo po mestu, marveč trgajo podplate po železniški progi, imamo močne čevlje iz teletine, tako zvane bekanže in pa čevlje za trpež. Čevlje za trpež dobite za otroke in odrasle. Mimo tega vam pa naredi naš čevljar čevlje po meri, oglasiti se morate seveda v združni prodajalni na Masarykovi cesti, kjer sprejema naročila vsak torek od 3. do 5. ure. Za čevlje prodajamo vložke, prožna peresa, podpetnike in mazilo.

Sportnik se pri nas lahko obleče v topel sviter, naroči si lahko vetrni jopič iz specialnega impregniranega blaga, dobi hlače iz prvovrstne volne, nabavi si lahko rokavice, nogavice, toplo perilo, ovojke, šal, čepico, obuje se v dobre okovanke ali specialne smučarske čevlje in če jih še nima, si kupi lahko tudi smučke. Smučke imamo v zalogi, nabavljamo jih pa tudi po naročilu. Če gleda stari oprtnik po novem, se ozrite še vi na nove oprtnike v naši prodajalni. Za popotne ljudi imamo tudi steklenice termos, manjše in večje, in tudi službene usnjene kovčege. M.

Če likate . . .

Ni dovolj, da se potrudite in da samo lepo šivate; nič manj važno ko šivanje, je tudi pravilno likanje. Zlasti previdno je treba likati fazono pri plašču ali pri kostumu. In zopet ni dovolj, če imamo za likanje samo ravno mizo in likalnik, ker potrebujemo še razne druge pripomočke.

Pri plaščih in kostumih nam pride na primer prav blazina za likanje, kakršne imajo krojači. Ta blazina ima obliko ledvice. Za likanje rokavov je dokaj pripraven lesen podstavek, na katerega lahko natakneмо rokav. Za vlikanje zgornjega dela rokava je pa dobro, če imamo malo blazino, ki ima obliko prerezane hruške. Prevleko za ti dve blazini sešijemo iz sirovega platna in napolnimo z drobno zrezanimi odrezki blaga. Žaganje se rado siplje in praši. Kroji za obe blazini sta na krojni prilogi.

Za likanje fazon in za razlikovanje šivov pri debelem volnenem blagu potrebujemo desko iz trdega lesa. Ta deska, ki je debela deset do dvanajst centimetrov, ima obliko prerezanega hleba sira. V premeru meri približno 30—40 cm. Po premeru je odrezana gladko tako, da ima ostre robove, po obodu je okrogla prav tako kakor hleb sira in zato ji po krojaških delavnicah pravijo navadno kar kratko »sir«. Naredi jo lahko vsak mizar. Z malim likalnikom, pa naj bo že na oglje, elektriko ali plin, si pri šivanju

plašča in sploh pri debelem volnenem blagu ne moremo veliko pomagati. Za to je potreben šest do osem kilogramov težak likalnik. Le težak likalnik blago dobro stlači, posuši ali raztegne.

Mizo ali desko za likanje pregrnemo z volnenim kocom ali večkrat prepognjeno debelo flanelo. Da se pa koc ali flanega z likanjem prehitro ne pokvarita, ju pregrnemo z mehko cunjo, na primer z izprano kontenino, ki pa ne sme imeti ne robov ne šivov, ker bi se sicer pri likanju vtisnili v blago. Najboljša je seveda cunja iz sirovega platna, ker ne pušča na blagu vlaken, kakor na primer barhent. Volneno blago likamo navadno čez cunjo, za to da se ne poznajo sledovi likalnika. Preden začnete prikrajati, prelikajte volneno blago skoz in skoz čez zmočeno in dobro ovito cunjo. Na ta način vskoči blago enakomerno. Če blaga ne prelikate pred prikrajanjem, vskoči potem, ko ga likate med delom, neenakomerno. in sicer na mestih, kjer likate več (pri šivih), bolj, drugod pa manj, čemur pravimo, da blago nagaja. Tudi platno, ki ga vlagamo v reverje in ovratnik, vskoči pri likanju in zato ga je treba pred prikrajanjem tudi polikati čez mokro cunjo. Ne kupujte nikoli močno škrobljenega platna, ker se vam bo pri likanju prijemale likalnika in tudi ostalo delo bo težje, kakor če bi kupili gosto, malo škrobljeno platno, ki je sicer nekoliko dražje.

Na mizi, ki je ravna, likajte tiste dele in šive, ki so popolnoma ravni. Tako na primer pri plašču ali jopiču ves hrbet, sprednji del pa samo od pasu nvazdol. Od pasu navzgor likajte sprednji del na blazini, da dobite obliko, kakršno zahteva fazona. Pazite zlasti na posnetek, da ga ne zlikate na ravnem, marveč na najbolj okroglem delu blazine. Vzboklina, ki nastane na koncu posnetka, se mora na blazini lepo izoblikovati, ne pa vlikati na ravni deski. Ker se volneno blago med likanjem čez mokro cunjo napije vlage, ga je treba prav počasi z likanjem posušiti, pri čemer je treba paziti, da se na licu blaga ne poznajo odtisi šivov. Sploh je pa dobro, zlasti pri občutljivem blagu, če se pri likanju podlože pod šive kosi zavijalnega papirja.

Na polikani sprednji del pripnite in navdarite platno, nakar ga prešijte, reverje pa spikirajte in označite, kje bodo prepognjeni. Rever polikajte najprej čez mokro cunjo na ravni mizi, toda ne do suhega, nato ga pa položite na okrogli rob »sira« in likajte od leve strani, in sicer od pregiba proti zunanjemu robu. Ker likate od leve strani in na okroglem lesu, se platno, čez katero likate, nekoliko raztegne, blago pa, ki je spodaj, se skrči. Zato se pravilno polikan rever ne sme nikoli vihati. Če nimate »sira«, si pomagajte s kuhinjskim valjarjem. Ko ste oba reverja zlikali, se spravite na likanje ovratnika, ki je tudi podložen s platnom in prešit na roko ali na stroj. Najprej označite s kredo ali navdarkom, kje bo prepognjen. Tudi ovratnik prelikajte najprej na mizi, čez mokro cunjo. Ko je še moker, ga položite na »sir«, in sicer tako, da bo platno na vrhu. Ob vratu ga raztegnite z likanjem do pregiba na okroglo, zato da bo potem, ko bo prišit na plašč, lepo stal. Tudi po zunanji strani morate ovratnik

z likanjem razvleči, in sicer na tistem mestu, ki leži na rami. Rokav likajte na podstavku za rokave ali pa na mizi, samo zgornji del, ki ga morate izoblikovati in ste ga zato nabrali, zlikajte in vlikajte na mali blazini (za silo gre tudi na voglu mize). Pazite na to, da likate posamezne dele vedno na istem mestu blazine, zato da obliko, ki ste jo že enkrat vlikali, ne pokvarite. Cunja, čez katero likate, ne sme biti preveč mokra, marveč vedno dobro ovita. Pri debelem volnenem blagu se polikajo šivi najlepše na trdi podlagi. Ne bojte se likati volneno blago kar na lesu samem brez vsake podloge.

M.

Čebelarstvo

Perkavec. Albin:

Še o medu

Otroci, le pridno ga jejte
in mamici, očku povejte,
da mnogo bolj med Vam diši,
kot druge presladke jedi!

A. Ž.

Povpraševanje po medu je v zadnjih letih zelo veliko. Ljudje so spoznali njegovo zdravilnost in hranilnost, zato ga nekateri dnevno uživajo. Posebno v zimskem času, ko je skoro vsakdo prehlajen ter pokašljuje, je priporočljivo uživanje medu. Vsakomur je znano, da med močno pospešuje prebavo. Že stari narodi so poznali in cenili med. Rimski pesnik Ovid opeva v 8. spevu Metafor, kako sta pogostila starca Filemon in Baucis Jupitra:

Vse to postavi na mizo v ilnatih, trdnih posodah,
čase iz bukve lesa izdobljene in z voskom preprežene,
grozdje že zrelo nabrano v vinogradu hišnem na trtah,
sredi nahaja se krog medu, ki je sladak, okusen...

Po sv. pismu vemo, da so apostoli z medom postregli od smrti vstalemu Zveličarju. Sv. Janez Krstnik se je hranil v puščavi z zelišči in medom divjih čebel. Tudi na mnogih drugih krajih je omenjen med v sv. pismu. Grška misleca Platon in Aristotel večkrat omenjata uporabo medu. Prvi trdi, da so stari narodi darovali bogovom sadje, namazano z medom, za darovanje namenjene živali so polili z razredčenim medom. Aristotel je celo napisal krajšo razpravo o medu ter pravi, da je nebeška jed.

V splošnem so stari narodi uporabljali zelo veliko medu tudi za sladkanje jedi in za izdelavo slaščic. Pozabiti ne smemo, da niso poznali sladkorja, izdelanega iz sladkorne repe, dočim je pa bil trsni sladkor zelo redka in dragocena reč. Izmed starih narodov so Rimljani konzuv-

mirali skoraj največ medu. Čeprav so imeli doma že zelo močno razvito čebelarstvo, vendar niso krili svoje potrebe z lastnimi pridelki. Uvažati so morali med iz sosednjih krajev, posebno iz Galije in Panonije.

Tudi v srednjem veku so zelo čislali med. V lepih romanih poljskega pisatelja Sienkiewicza čitamo na več krajih, da njegovi junaki uživajo med in pijo medico. Starec Radovan v Finžgarjevem »Pod svobodnim solncem« udarja na plunko ter pije medico.

Sploh so se že od nekdanj Slovani, posebno Slovenci, zelo veliko pečali s čebelarstvom. Zgodovinar Gruden navaja v svoji knjigi »Zgodovina slov. naroda«, da so tlačani plačevali veliko dajatev v medu in vosku. To znači, da je morala biti ta stroka kmetijstva zelo močno razvita. Okolica Škofje Loke, ki je še dandanes znana po svojih medenih kruhkih, je plačevala davščino brižinski nadškofiji največ v naturalijah, in sicer v medu, vosku in siru. Da so Slovenci močno gojili čebelarstvo, pričajo tudi sporočila, ki trde, da so v obrambo pred Turki pometali na sovražnika panje živih čebel. Čebele so sovražnika tako močno opikale, da je bežal ter opustil obleganje gradu.

V novem veku konzumirajo največ medu severni narodi, in sicer Nemci in Danci, na prvem mestu pred njimi pa so Skandinavci. Na Švedskem prodajajo na vsakem sejmu med v ličnih posodah. Imajo tudi posebne sejme specijelno za prodajo medu in voska. Taki sejmi so bili v avstrijskih deželah na Dunaju in v Pragi. Tudi v Sloveniji se porabi letno zelo veliko medu, saj ga porabi samo Ljubljana preko 50.000 kg. Pa vendar ta številka ni zadovoljiva. Res je, da je med precej drag. Če pa upoštevamo njegovo hranilnost, nam ne bo nikdar predrag. Med je dragoceno hranilo, ki vsebuje zmes dveh sladkornih vrst, in sicer 51% sadnega sladkorja (invertovanega) in 20% grozdnega sladkorja. Med je tudi najbolj naravna slaščica in zdravilo. Mnogi zdravniki ga močno priporočajo. Med osvežuje mišice, pomirja živce itd. Posebno priporočljiv je jelkov med za bolne na pljučih. Jelkov ali hojev med je nabran po čebelah po jelkah. V jelkovih gozdovih je mnogo plina ozona, ki je zelo zdravilen za pljuča. Torej je jelkov med, ki so ga nabrale čebele, napojen z ozonom in baš radi tega zelo svetujejo zdravniki bolnikom, ki bolujejo na dihalnih organih, naj uživajo jelkov med. Kdor ne more uživati samega, naj ga jemlje po majhnih količinah. Matere, dajte svojim otrokom kruh, namazan z medom, s tem jim pripomorete do lažjega razvitja mišic in kosti. V zimskem času so otroci, ki uživajo med, zelo odporni proti mrazu. Zavžit med prehaja iz našega želodca direktno v kri ter ni potreba, da bi ga naš oorganizem prebavil. Pri tej kemični proceduri postane med kot proizvajalec toplote. Zato je velikega pomena uživanje pristnega čebelnega medu v zimskem času za otroke in za one, ki težko delajo. Nobena maščoba in tudi alkohol ne nudi človeškemu telesu toliko ugodne toplote, kot pristen med. Če upoštevamo pri medu samo to lastnost poleg zdravilne, pridemo do spoznanja, da je med še primeroma ceneno hranilo. Koliko denarja

vržejo starši za sladkarije svojih otrok. Pri tem pa ne pomislijo, da jim s slaščicami ne koristijo, temveč jim v veliki meri še škodujejo, in sicer na prebavi in zobeh.

Parkrat sem omenil besedo »pristen med«. Veliko medu imamo po trgovinah, ki je umetno narejen iz zmesi dekstrina, krompirjevega škroba, moke itd. Umetno narejeni med je težko ločiti od čebelnega. Gotovo je to, da v tovarni v sode nabrani med nikdar ne kandira, dočim pa pristni, od čebel nabrani med, že tekom par mesecev, nekateri celo tekom dveh do treh tednov kandira, t. j. spremeni se iz tekočega stanja v zrnato stanje. Tako strjenemu medu pravimo strd. Pri ljudeh je pojmovanje glede tega večkrat napačno. Strdi nočejo ter trdijo, da ima različne primesi, kot n. pr. moko. Strd je zrnata, nekatera ima večja zrna, druga pa zelo majhna, ostra. Med, nabran v ravnini, kandira v večjih zrnih, dočim kandira planinski med v zelo majhnih, ostrih zrnih. Tudi po barvi strdi je mogoče spoznati vrsto medu. Gozdni strjeni med je siv, dočim je tekoč temnozelen. Od sadnega drevja (kostanja, akacije, lipe) postane strd rumena, dočim ajdov med kandira rumenorjavo, v tekočem stanju je pa rdečerjav. Ako imamo doma strd in želimo tekoči med, tedaj postavimo posodo s strdjo v drugo posodo, v kateri je topla voda približno 50° C. Strd se bo tekom kratkega časa spremenila v tekoči med, ne da bi pri tej izpremembi izgubila na okusu, aromi ali barvi.

Mnogo so ljudje sami krivi, da se jim pokvari med, potem pa tarnajo, da so slabega, neužitnega kupili. Ker ima med to lastnost, da sreba vlago, in baš posrebena vlaga pokvari med, ki postane radi nje kisel. Zato moramo shranjevati med v dobro zaprtih posodah in tako ga lahko obdržimo veliko let neizpremenjenega. Samo ob sebi umevno je, da morajo biti posode čiste, posebno pri pločevinastih moramo paziti, da niso rjavele. Ako imamo tako spravljen med, smo lahko sigurni, da se nam bo obdržal veliko let nepokvarjen. Tako so našli pred približno 100 leti pri izkopavanju mesta Pompeja posodo z medom, ki je bil nepokvarjen. (Kot je znano, je leta 79. po Kristusovem rojstvu lava iz vulkana Vezuva popolnoma zasula to mesto in s tem tudi brezračno pokrila posodo z medom.) Pravimo, da imamo različne vrste medu, kot n. pr. ajdov, čisto cvetlični med, hojev med. Odvisno je pač od tega, kje so ga čebele nabrale, na kakšnem cvetju ozir. drevju. Vsaka vrsta medu ima svoj poseben okus in barvo. Znano je, da je tekoč hojev med temnozelen, dočim je pa akacijev med rumenkastobel, lipov pa zlatorumen. Popolnoma specializiranega medu je jako malo, ker čebele nabirajo po vseh medečih rastlinah. Mešanega medu je skoraj največ, kajti tega dobimo povsod, kjer so čebele. Popolnoma čist med ene vrste dobimo v Sloveniji le ajdov in hojev med. Ostali med je kolikor toliko mešan. Na Hrvaškem in v Srbiji dobijo res specializiran med, kajti tam imajo cele komplekse akacijevih in lipovih gozdov, v katerih lahko nabirajo čebele med samo iz ene vrste cvetja.

Še nekoliko o nabiranju medu po čebelah. Kot je znano, cvetejo cvet-

lice samo v gotovi dobi leta, v pozni jeseni in pozimi ni skoraj cvetočih rastlin. Zategadelj hitijo čebele poleti od cveta do cveta, da si naberejo dnevno sladke hrane, obenem pa skrbijo za zimsko rezervo. Odvišno hrano vzame človek. Čebele nabirajo po cvetih sladki nektar, ki vsebuje veliko vsebino težko prebavljivega sladkorja, ki ga imenujemo saharoza. Saharozo spremene čebele v svojih želodčkih s pomočjo posebnih sokov v drugo vrsto sladkorja, to je v sadni sladkor, ki ima ravno lastnost, da je lahko prebavljiv in preide direktno v kri takoj po zavžitju. Tako pridobljen med konzervirajo čebele, odlože ga namreč v celice satovja. S tem pa čebelno delo pri medu še ni končano. Tako odložen med vsebuje skoraj tri četrtine vode, katera mora izhlapeti. V ta namen prhutajo ponoči čebele s vojimi perutnicami in s tem prhutanjem napravijo nekak prepih, kar pospešuje izhlapenje vode. Ko je to doseženo, vbrizga čebela v vsako celico, napolnjeno z medom, še majhno kapljico svojega strupa, ki ga ima spravljenega v svojem telesu. Šele sedaj je med zrel. Kakor hitro med dozori, pokrijejo čebele medene celice z voščenimi pokrovčki, v ta namen, da ne pride zrak več v dotiko z medom.

Skoraj največ medu prodaja v Ljubljani naša Nabavljalna zadruga, ki ga dobavlja samo od železničarjev-čebelarjev, oziroma njihove čebelarske zadruge.

Nočem, da bi bil ta članek v reklamne namene. Ugotoviti sem samo hotel, kakšne važnosti je med kot hranilo in kako cenjen je tudi v zdravilstvu. Zdravniki starih narodov so skoraj vsako bolezen zdravili z medom. O medu kot zdravilu je bila »Zadrugarju« priložena lani daljša razprava, ki jo priporočam vsakomur, da si jo večkrat prečita.

Zdravstvo

Dr. V. Arko:

O krvi in krvavitvah

Kri igra v človeškem življenju nenavadno važno vlogo. Pri vsakem udarcu vrže srce neko količino krvi v veliko žilo odvodnico, ki se cepi v vedno manjše in manjše žile. Na tem svojem potovanju po človeškem telesu pride kri v dotiko z vsemi organi telesa, ki jim dovaža potrebno hrano, na drugi strani pa odvaja produkte presnavljanja, predvsem ogljikov dvokis. Ta tako rekoč obrabljena kri se zbira v žilah dovodnicah in je temnordede barve, dočim je kri žil odvodnic svetlordeče barve. Po dovodnicah priteka kri v desno polovico srca. Odtod pride kri v pljuča, kjer se osveži, to se pravi, dobi zopet kisik. Iz pljuč poteka kri v levo srce in odtod začne nanovo krožiti po telesu. Krvotok človeka je torej sklenjen.

Ker pride kri v dotiko z vsemi organi, je razumljivo, da je kri pri vsaki bolezni več ali manj prizadeta. Vsaka bolezen ima več ali manj tipično krvno sliko, kar je važno z ozirom na spoznavo bolezni.

Kri sestoji v glavnem iz sledečih sestavnih delov:

1. iz rdečih krvnih telesc. Ta rdeča krvna telesa imajo obliko okroglih ploščic v velikosti 4—9 tisočink milimetra in sestojе predvsem iz hemoglobina, t. j. spoja beljakovine in železa. Rdeča krvna telesa dovažajo tkivu kisik in odvajajo produkte presnavljanja, v glavnem ogljikov dvokis, ki ga oddajajo pljuča na prosto. V pljučih se navzamejo kisika in začno zopet krožiti po človeškem telesu. Pri moškem nahajamo v kubičnem milimetru približno pet milijonov rdečih krvnih telesc, pri ženski pa nekoliko manj. Pri daljšem bivanju visoko v planinah se poveča število rdečih krvnih telesc.

Rdeča krvna telesa živali se v marsičem ločijo od krvnih telesc človeka. Z današnjimi metodami je lahko dognati, dali n. pr. dvomljive krvne lise v slučaju kakega umora izvirajo od človeške ali pa živalske krvi.

2. iz belih krvnih telesc. Razlikujemo razne oblike belih krvnih telesc, ki se v marsičem ločijo od rdečih. Njih število znaša samo 6—8000 v kubičnem milimetru in ne vsebujejo hemoglobina. Bela krvna telesa vrše nekako policijsko službo v človeškem telesu. Napadajo in uničujejo razne bakterije (kužne klice) in se zbirajo na mestih vnetja, kjer tvorijo nekak obrambni zid, s katerim skušajo preprečiti širjenje istega.

3. iz krvnih pločic. Teh naštejemo v kubičnem milimetru 250 tisoč in te imajo važno vlogo pri sesirjenju krvi.

4. iz krvne sirotke. Ako pustimo, da se kri sesiri v kozarcu, padejo vse naštete celice na dno. Nad njimi pa nahajamo belkasto tekočino, ki jo imenujemo krvno sirotko. Barva krvne sirotke se spreminja. Pri zlatenici je rumene, pri drugih krvnih boleznih pa zlatorumene ali pa rjavkaste barve.

Vseh omenjenih krvnih telesc seveda ni mogoče videti s prostim očesom, temveč samo s pomočjo drobnogleda, t. j. priprave, ki nam preiskovani predmet do tisočkrat in še več poveča.

Kri se tekom življenja vedno obnavlja. Nova rdeča in bela krvna telesa se tvorijo v kostnem mozgu, dočim so jetra nekak grob rdečih krvnih telesc, katerih življenska doba znaša približno 3—4 tedne.

Celokupna množina krvi pri odraslem človeku znaša približno pet do šest litrov.

Manjše izgube krvi do pol litra, prenaša človeško telo zelo dobro. Računamo, da se kri nadomesti približno v 3—4 tednih. Večje izgube krvi (do dva litra) pa vodijo do smrti. Najprej občutijo pomanjkanje krvi možgani, ki odgovore v takem primeru z nezavestjo.

Znaki težje krvavitve so sledeči: Bolniki so silno bleđi, zehajo, v ušesih jim šumi, zelo so nemirni, boje se, duši jih, bruhamo in padejo kmalu v nezavest. Zenice so široke, bitje srca je komaj čutiti.

Lahko je spoznati krvavitev na zunaj. Kri sama nas takoj dovede na pravilno diagnozo. Treba je pa pomisliti, da v primeru poškodbe (strela, vboda) človek lahko izkrvavi v prsni koš ali pa v trebuh, dočim je krvavitev iz rane malenkostna. Iz vpisanih znakov lahko v takih slučajih sklepamo na notranjo krvavitev.

Prva pomoč obstoji v tem, da damo bolniku piti v velikih množinah vode, še bolje pa čaj, črno kavo ali pa vino, s čimer v prvi vrsti skušamo poživeti pešajočee srce. Najboljša v tem pogledu pa je transfuzija krvi.

Dandanes ima že vsaka bolnica cel kader krvodajalcev, katerim se v potrebi odzame pol litra pa tudi več krvi, ki se vbrizga bolniku. Efekt transfuzije je posebno pri težkih izgubah krvi naravnost sijajen. S pridom vporabljammo transfuzijo krvi posebno pri krvavečem želodčnem čiru, pri zastrupljenju krvi, pred ali po težkih operacijah, zlasti, če so že itak oslabele bolniki izgubili tekom operacije še precej krvi. Kot krvodajalce uporabljamo samo zdrave ljudi. Spolno bolni, tuberkulozni ali pa na kaki drugi bolezni bolni seveda ne prihajajo pri tem v poštev.

Ločimo štiri skupine krvi, ki jo označujemo navadno kot 1., 2., 3. in 4. skupina. Pri tem velja pravilo, da dobi bolnik vedno kri iste skupine kot jo ima sam, ker se na ta način dosežejo najboljši uspehi. Transfuzija krvi znači velik uspeh medicine in je rešila marsikatero življenje, ki bi bilo sicer izgubljeno.

Prva pomoč pri krvavitvah na zunaj obstoji v tem, da ranjeni ud trdo prevezemo. Kri iz žil dovodnic je temne barve in teče počasi. Kri iz odvodnic je svetlordeča in brizga v močnem curku. Če so ranjene večje odvodnice, n. pr. v pazduhi ali dimljah, izkrvavi človek zelo hitro, če ni takojšnje pomoči pri roki. Krvavitev iz odvodnice zapestja, kar vidimo pri samomorilnih poskusih, ni tako nevarna, ker je pač preraz žile manjši.

Dočim se kri pri normalnem človeku kmalu sesiri in se na ta način krvavitev kmalu ustavi, poznamo bolezen, tako zvano hemofilijo, kjer se kri ne sesiri in vodijo lahko tudi najmanjše rane do smrti vsled izkravavljenja. Hemofilija je predvsem bolezen moških in se podeduje.

O važnejših krvnih boleznih bomo razpravljali prihodnjič.

Iz življenja in prirode

Živko Lovše: **Kako se je razvijal človek?**

(Konec.)

Doslej najstarejši preostanki človeka, predvsem lobanja in nekatere druge kosti, so bili najdeni na otoku Javi. Odkril jih je nizozemski zdravnik E. Dubois (izg. Dibo) l. 1891./92. v tercijskih usedlinah. Sedaj hranijo te preostanke v muzeju v Leydenu. Človeškega prednika, kateremu

je to okostje pripadalo, imenuje znanost javanskega človeka ali pitekantropa (*Pithecanthropus erectus*, kar bi se po naše reklo vzravnan opica-človek). Ta zavzema po svoji zgradbi vmesno mesto med šimpanzom in človekom. Ni še to prava človeška oblika, zato mu pravimo tudi pred-človek.

Vse dosedanje najdbe kažejo na to, da se je moral človek razvijati iz neke vrste človeku podobnih opic, ki so bile slične šimpanzu ali gorili. Značilno za tega javanskega človeka je to, da je njegova lobanja večja od vsake do danes poznane opičje lobanje, da pa je manjša od najmanjše lobanje današnjega človeka, kakršno imajo n. pr. najnižje razviti avstralski črnci. Ako si še enkrat predočimo za primerjavo mere lobanj, vidimo, da znaša prostornina lobanje:

pri gorili	500—600 cm ³ ,
pri pitekantropu	850—900 cm ³ ,
pri najmanjši, še normalni ženski	1000—1050 cm ³ ,
pri Evropecu (moškem	1350—1450 cm ³ .

Sprva so mislili, da gre tu za pomoto, ali pa da predstavlja ta najdena lobanja abnormalno opičjo oz. človeško lobanjo. Toda kmalu so našli podobno obliko v bližini Pekinga na Kitajskem; to je kitajski predčlovek ali *Sinanthropus pekinensis*. Še nekoliko starejšo obliko so dobili v koloniji Kenya v srednji Afriki. Najbrže v isto dobo spada tudi spodnja čeljust, ki so jo našli l. 1809. pri Heidelbergu. Nekdanji imejitelj te kosti *Homo heidelbergensis* (hajdelberški predčlovek) je imel že človeške zobe, a še docela opičjo čeljust. Ta najdba kaže mnogo razlik v primeri z današnjimi človeškimi rasami, toda dobro razviti zobje dovolj jasno kažejo, da gre tu za človeka.

Mnogo jasnejša od te prve, je druga doba v zgodovini človeškega razvoja, in sicer doba neandertalca ali doba pračloveka. Iz te dobe se je ohranilo več okostij, od katerih je predvsem važna lobanja iz Neandertala pri Düsseldorfu, kjer so jo našli l. 1857. Po njej so imenovali vse ostale najdbe iz te dobe. Ta lobanja je manjša in ožja od današnje človeške lobanje ter ima močne nadočne obloke. Odkritje te lobanje je bilo za ves svet senzacionalno, kajti s tem je bila najdena zveza oz. vmesni člen med najnižjimi človeškimi rasami in človeku sličnimi opicami. Mnogo jih je bilo, ki niso v to verovali in so smatrali najdeno okostje za abnormalno. To prepričanje bi bilo skoro obveljalo, da niso l. 1876. našli v neki jami pri Spy-ju v Belgiji dve slični lobanji ter okostji in kmalu za tem še več drugih na različnih krajih.

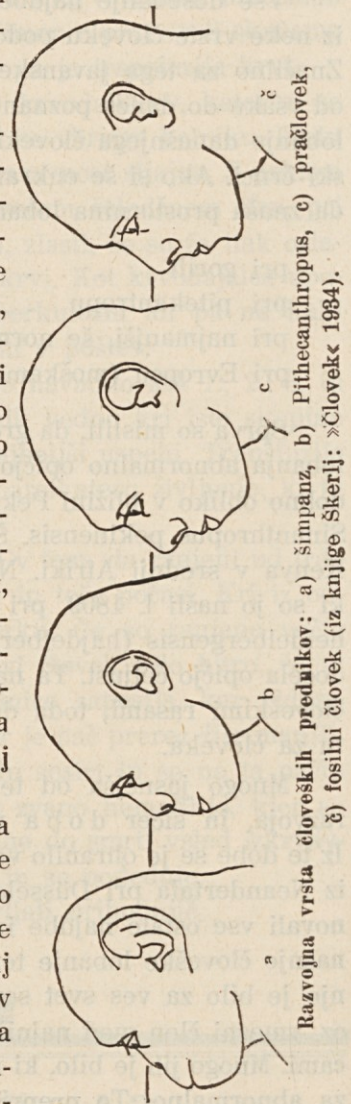
Jako znamenita in za znanost zelo pomembna je najdba iz naših krajev. in to iz Krapine na Hrvatskem. Tam je našel l. 1899. Gorjanovič-Kramberger okostja desetih skoro popolnoma ohranjenih ljudi vseh starosti, vse od otroka navzgor, moške in ženske. Ta najdba je bila za pro-

učevanje pračloveka silno važna. Prinesla je dokaz, da je obstojal poseben tip človeka, ki je bil skoro gotovo naseljen po vsej srednji Evropi.

Poleg omenjenih so našli do danes na več kot tridesetih krajih še preko 50 lobanj in drugih delov okostij pračloveka, tako da danes o njegovem bivanju ni nobenega dvoma več. Vsi ti ostanki so neandertalskega tipa, ker spadajo v isto dobo z neandertalcem ter predstavljajo posebno vrsto hominidov (človečnjakov), ki jo znanost nazivlje *Homo primigenius* ali pračlovek.

Pračlovek je izdeloval že orodje iz kremenjaka in tudi že iz kosti, ki je bilo še sicer surovo izdelano, a ga je vendar že dobro uporabljal. Živel je skupno s slonom, nosorogom, levom brlogarjem in hijeno brlogarico. Bil je majhne postave, moški približno 150—160 cm, ženske pa povprečno 145 cm, imel je precej veliko, nizko in podolgovato glavo z mogočnimi nadočesnimi obloki. Hodil je pračlovek gotovo že vzravnano, saj sklepajo na pokončno hojo celo pri predčloveku. Pokončna hoja pa je bistveni znak, ki loči pred- in pračloveka od opice, kajti vse ostale lastnosti izvirajo iz te glavne. Močna glava je imela komaj viden obradek, človeške zobe, a še močno naprej štrleče čeljusti, kot to kaže slika c.* Oči je imel velike, skoro gotovo temne barve, pokrite so bile z mogočnimi obrvnimi obloki, čelo je bilo nizko, barva kože je morala biti rjavkasta, dlaka pa precej razvita, rjave ali celo temne barve.

Te najdbe spadajo v starejši del paleolitika ali stare kamene dobe. V mlajšem delu kamene dobe je najstarejša kulturna stopnja ona, ki jo predstavlja *Homo aurignacensis* in se imenuje Aurignacien. Ta človek je bil duševno že bolj razvit od neandertalca in je najbrž prišel v Evropo od vzhoda. Ostanke tega človeškega tipa so našli tudi v Krapini, pomešane z neandertalskim tipom. Sem spada najbrž tudi drugo najdišče iz naše domovine, t. j. Potočka zijalka na Olševi. Tu je v višini 1700 m jama, v kateri je prof. Brodar odkril mnogo orodja in drugih preostankov iz paleolitske dobe.

Razvojna vrsta človeških prednikov: a) šimpanz, b) Pithecanthropus, c) pračlovek, č) fosilni človek (iz knjige Škerlj: »Človek« 1984).

* Opomba: Priobčne slike v sestavku o razvoju človeka so vzete iz knjižice dr. B. Škerlja »Človek«. Čitatelju, ki se za to vprašanje posebej zanima, knjižico toplo priporočamo.

Tretja razvojna stopnja v zgodovini človeka je fosilni človek (Homo sapiens fossilis ali tudi Homo aluvialis). Ta je bil že skoro današnje oblike (glej sliko č). Sigurno je glede njega, da je hodil že popolnoma vzravnano in da je bil po svoji postavi večji od pračloveka, prostornina njegove lobanje pa je bila že takšna, kot je pri današnjem človeku.

Fosilni človek je rabil dokaj popolno orodje, ki je tu pa tam jako fino izdelano. Izdeloval je rezila, bodalca in praskalca iz kamna, znal pa je izdelovati tudi koščeno orodje (šivanke, bodalca i. dr.). Tu se je pričela razvijati že tudi upodablajoča umetnost, kajti na stenah jam, kjer je živel, so se ohranile mnoge risbe, ki jih je sam naslikal. Slikal je mamo, bivola in sploh živali, ki so živele skupno z njim. Od fosilnega človeka so znane štiri rase, od katerih je najvažnejša Cro-Magnonska (izg. kromanjonska) rasa.

To so dognanja znanosti o razvoju človeka, kolikor se da sklepati iz najdb. Možnost bi bila, da pred- in pračlovek nista direktna prednika današnjega fosilnega človeka, temveč da sta se razvijala vzporedno z njim, toda četudi bi bilo to res, nas vodi sled vendarle zopet nazaj na šimpanza. Na vprašanje, ali je človek res v sorodu z opicami, moremo odgovoriti le pozitivno in pritrdilno. To se da namreč dokazati tudi z reakcijo, ki jo je uvedel H. Fridenthal l. 1900.; to je t. zv. precipitinska ali oborinska reakcija. Znano je, da vsebuje kri beljakovine in da so te krvne beljakovine za vsako živalsko vrsto različne; kri ene živalske vrste povzroči smrt, ako jo v večji meri vzbizgamo v žile drugi živali. Ako vbrizgnemo kuncu nekoliko človeške krvi, potem se v kunčevem telesu tvorijo protibeljakovine, ki uničujejo strupenost človeške krvi za kunca. Te protibeljakovine se prav lahko dobijo iz kunčeve krvi (serum!). Ako damo temu tako pridobljenemu serumu nekoliko sveže človeške krvi, se takoj stvorijo gosta oborina. Dodajmo pa temu serumu nekaj krvi kake druge živali, nikoli ne bomo dobili oborine. Nikoli? Na naše začudenje vidimo, da dá nekoliko take oborine kri orangutana, popolno reakcijo pa pokaže kri šimpanza. S tem je popolnoma dokazano, da je kri človeka in šimpanza sorodna, da moremo torej jasno govoriti o krvnem sorodstvu med obema, prav tako kot nam pokaže ta reakcija, da sta v krvnem sorodstvu tudi pes in lisica ter mnoge druge živali. Da bi se človek razvil direktno iz šimpanza, tega znanost ne more trditi, pač pa lahko sklepa, da sta imela v tercijeru skupne predhodnike.

Da se je človeško telo tekom dob razvijalo in izpopolnjevalo, to je gotovo in tudi to je jasno, da se je razum bistril od dne do dne. Prvotno primitiven in živeč prav tako kot živali, je znal polagoma zavladati nad njimi, a tudi rastlinstvo je znal spretno uporabljati v svojo korist.

Človek se je tekom stoletij v svojem življenju izpopolnjeval. Okoli 4000 let pred Kristusovim rojstvom je imel že znane stavbe na kolenh, katerih ostanki so znani po vsej srednji Evropi, predvsem v Švici, kjer so jih odkrili na 200 mestih.

Za kamenim orodjem se pojavlja v najdbah baker in bron, prvi nekako 2000 do 1800 let pr. Kr., bron pa 1800 do 800 let pr. Kr., ki pa se je moral slednjič umakniti železu. Vse te kovine so dale človeku možnost, da si je izdeloval najrazličnejše predmete in orodje, bodisi okrasje, orožje, lovske potrebščine in drugo. S tem pa je njegova kultura znatno napredovala in napredek se je stopnjeval do današnjega časa. Začela se je trgovina, pojavili so se prvi črkopisi in tako je človek polagoma prešel v zgodovinsko dobo, od katere dalje imamo o svojih prednikih popolnoma točne podatke.

Prešli smo v duhu dolgo pot zemeljskega in človeškega razvoja. Videli smo ogromno žarečo maso, na njej smo po ohlajenju zaznali prvo živo tvar, kepico protoplazme, sledili smo njenemu razvoju in pred nami se je porodilo življenje; voda, zemlja in zrak, vse se je napolnilo s tem življenjem, a iz njega je končno nastalo bitje, ki mu je bilo dano, da je nad vsem tem živim stvarstvom zagospodovalo in si zaslužnjilo tudi mrtvo prirodo in njene sile.

Za pouk in zabavo

Joža Jenko:

Nastanek Južne železnice

Revolucionarno leto 1848. je prineslo popolno nezaupanje v avstrijsko finančno politiko. Za vzdrževanje reda v okvirju državnih meja in za vojevanje so porabili velike vsote denarja. Država se je neprestano zadolževala pri narodni banki, vpeljala prisilni tečaj ter ustavila menjavanje bankovcev za kovan denar. Kratko rečeno: bilo je premalo cvenka in preveč papirja. Iz davkoplachevalca so izmозgali in iztисnili vse, kar je bilo mogoče. Toda kljub temu niso mogli kriti rednih izdatkov. Situacije niso zboljšala razna posojila, ki so znašala v letu 1849. — 71 milijonov, v presledku dveh let 155 milijonov, v letu 1852. — 80 milijonov in leta 1854. nad pol milijarde goldinarjev.

Iz težke finančne situacije bi moglo rešiti iz popolnega poloma po mnenju ministrov Baumgartner-ja in Bruck-a edino le prodaja železnic privatnim akcijskim družbam. Ta sklep je bil potrjen dne 19. oktobra 1854 ter se je glasil tako, da prepusti država vse od nje zgrajene in v svoji režiji se nahajajoče se železnice proti primerni odkupnini za dogovorjeno dobo let v obratovanje privatnim podjetnikom. Za časa te odločitve je znašala železniška mreža skupno 3133 km; od teh je bilo 1396 km v obratovanju, 1105 km je bilo v gradbi, 632 km pa projektiranih.

Toda v začetku ni bilo mogoče sestaviti petičnih družb, ki bi mogle prevzeti taka podjetja, čeprav je država vgriznila še enkrat v kisló jabolko in vpeljala garancijski sistem. Šele koncem leta 1854. je začela tozadevna pogajanja banka »Société générale de crédit mobilier« z vladnimi zastop-

niki. Ta družba, ki se je imenovala »c. kr. priv. družba državnih železnic«, se je potegovala za železniška podjetja v severnem in vzhodnem delu države ter na Madžarskem.

Šele leto 1856. je dovedlo do nadaljnje spremembe posesti državnih železnic, ki so bile namreč prodane lombardijsko-beneške železnice. Celoletna mreža je znašala 402 km ter je bila pasivna, ker tudi na tem ozemlju zgrajene železnice niso imele nobene medsebojne zveze. Dne 14. marca je podpisalo dunajsko finančno in trgovinsko ministrstvo pogodbo z akcijsko družbo lombardijskih-beneških železnic, s katero so ji bile prodane vse, na tem teritoriju zgrajene proge — razen proge od Verone do južno-tirolske meje — za odkupni znesek sto milijonov avstrijskih lir ali 33.333 mil. goldinarjev konv. valute.

To vsoto naj bi poravnala družba tako, da bi plačala eno petino takoj, polovico vsote v petih enakih letnih obrokih. Ostalih 30 mil. lir pa se polagoma povrne iz polovice čistega donosa železnic, ki so bile konzorciju prodane, kakor tudi železniške mreže, ki bi jo po koncesiji še razširili, v kolikor ta donos preseže 7% gradbenega kapitala in temeljne glavnice.

Državna uprava pa jamči 5,2% donos, ki naj bi služil obrestovanju in amortizaciji stroškov za nakup in izvršitev prog, ki so že bile v prometu oziroma, ki se bodo še otvorile; pridržala pa si je pravico do povratka v lastnino s koncem leta 1948., kakor tudi pravico do odkupa po letu 1889.

Pogodba je postala z dnem 17. aprila 1856 pravomočna. Ta datum je važen za nadaljni razvoj južne železnice.

Ta konzorcij je ustanovil Ivan Rudolf knez Schwarzenberg ter njegov brat Maks Egon s pomočjo avstrijskih denarnih zavodov ter s sodelovanjem angleških, francoskih in italijanskih velekapitalistov.

Da bi se omrežje v severni Italiji spopolnilo ustrezajoče potrebi ter sklenilo v celoto, je prenesel konzorcij v sporazumu z Avstrijo, Toskano in papeževo državo vse koncesije za zgradbo železnic neke, v tem oziru pasivno se držeče družbe na sebe proti odkupnini skoro 7 milijonov frankov. Tako je nastalo novo združeno podjetje, ki je imelo naslov »c. kr. priv. družba lombardijsko-beneških in centralno-italijanskih železnic«. V tej dobi so zgradili progo Nabrežina—Gorica—Kormin proti Udinam, ki je bila izročena javnemu prometu 1. oktobra 1860. leta.

Že v letu 1850 se je ustanovila družba z naslovom »Cesarja Franca Josipa vzhodna železnica«, s poslovnim sedežem v Kaniži. Vse mogoče ugodnosti, kakor provoljen in brezplačen odstop sveta, cenejši stavbni material, opeko, les i. t. d. je nudilo to mesto, če se gradi železnica v njeni neposrednji bližini ter propagiralo železniško zvezo med Špiljem in Vel. Kanižo. V tretjem letu obstoja te družbe se je pojavilo podjetje z načrtom, graditi progo Vel. Kaniža—Maribor, kjer sta se med drugimi toplo udeleževala ptujška in mariborska trgovska gremija ter priporočala na zborovanju v Gradcu dne 27. VIII. 1855, da se izvrše predpriprave za zgradbo

železnic Maribor—Ptuj na obeh dravskih bregovih. Istočasno pa so propagirali madžarski petičniki železniško zvezo vzdolž zapadne Madžarske iz Dunaja skozi Šopronj, Kanižo, Osijek, Zemun in Beograd v Carigrad. Tako velikopotezen načrt je združil novo akcijsko podjetje in pristojno ministristvo je izdalo gradbeno in obratno koncesijo dne 8. oktobra 1856. leta za sledeče proge:

- 1.) Dunaj—Šopronj—Vel. Kaniža—Osijek,
- 2.) Uj-Szöny—Stolni Beligrad—Osijek,
- 3.) Budimpešta—Vel. Kaniža s priključkom na že obstoječo progo Dunaj—Trst v neposredni bližini Poljčan,
- 4.) Osijek—Zemun s posebno zvezo na Pečuh, ako bi ne bil ta kraj dosežen s traso prog pod 1.) in 2.)

Koncesija je bila izdana za dobo 90 let, počenši z 1. I. 1876. Tudi tem podjetnikom je garantirala državna uprava 5·2% dobiček za obrestovanje in amortizacijo 100 milijonov goldinarjev, ki naj bi bili naloženi kot glavnica.

Z letom 1951 si je izgovorila država pravico do povratka v lastnino, po preteku 30 let pa pravico odkupa.

Za dosego potrebnega gradbenega kapitala je bilo dovoljeno izdati akcije do največ 60 milijonov in obligacije po zakonito dovoljenih obrestih.

V programu navedene proge so bile večina z gradbo počete, a končane že od nove družbe. Proga Kaniža—Pragersko je bila predana v obrat dne 11. aprila 1860. leta in toliko spremenjena, da proga ni tekla iz Kaniže v Maribor s priključno progo proti Poljčanam, ampak da se je zgradila na dvotirni progi Dunaj—Trst priključna stanica Pragersko. Potreben svet za zgradbo proge so posestniki in občine darovale.

Istočasno z družbo vzhodne železnice se je pojavil centralni komite za zgradbo koroške proge, ki naj bi tekla iz Maribora v Celovec, Beljak do Vidma, kjer naj bi se združila s progo Benetke—Trst.

Korošci so z vso silo delati na to, da bi že proga iz Dunaja proti Trstu vodila skozi njihovo deželo. Ko je padla definitivna odločitev za traso te dvotirne proge preko Štajerske, Kranjske in Krasa, so se odločili za gradbo koroške proge. V ta namen je bil sestavljen ožji komite iz raznih podjetij, ki je imel nalogo izvesti ta načrt. Radi pomanjkanja denarnih sredstev so spremenili projekte tako daleč, da so opustili namen, graditi progo ob Dravi med Mariborom in Celovcem ter iskati zvezo z bodočo dvotirno glavno progo Dunaj—Trst v Ljubljani ter graditi železnico pod Ljubelom s pomočjo predora. To dvojno vprašanje, kje naj teče proga in pa revolucionarno leto 1848 je zavleklo nameravano delo.

Tudi naslednje leto, v katerem se je ponovno ustanovil gradbeni komite, ni prineslo nobene odločitve. Vlada je odrekla vsako pomoč.

Šele v dobi petih let se je odločilo, da se zgradi koroška proga s spremenjenim programom tako, da teče nova železnica od Beljaka dalje skozi zapadno Koroško mimo Lienza na Tirolsko, kjer se zveže s progo, ki bo

šla iz južne v severno Tirolsko. Od Beljaka pa naj se gradi posebna proga, ki dobi v Gorici zvezo z že bodočimi progami za Trst. Izdatki za trasiranje proge so se krili iz prostovoljnih prispevkov v višini 70.000 goldinarjev. Istočasno je bil ustanovljen centralni komite za gradbo koroške proge. Statuti družbe so bili odobreni, vendar finanserjev za njo ni bilo. Ker je bila gradba koroške proge v programu že leta 1854, se je takratni minister Bruck zelo potrudil, da zbere petične može za to idejo. In posrečilo se mu je, da je pridobil koncesijonerje družbe lombardijsko-venecijanskih železnic. Dne 20. septembra 1858 je bil sestavljen predmetni protokol, s katerim je oddal centralni komite dobljeno koncesijo. Med pogoji je bila tudi klavzula, da plača družba vse dosedanje stroške v znesku 40.000 gold. pri gradbi tirolske proge in 60.000 gold. stroške pri trasiranju in gradbi proge iz Zidanega mostu v Zagreb.

Glavni pogoji te koncesije so bili:

Država prepusti in izroči:

a) južno državno železnico, ki obsega progo Dunaj—Trst z obstoječimi lokalkami;

b) železniško progo Maribor—Celovec s podaljškom do Beljaka;

c) progo Zidani most—Zagreb—Sisak z odcepom proti Karlovcu;

d) tirolsko progo in

e) da se iz družbe lomb.-benečanskih železnic in Cesarja Franca Josipa vzhodne železniške družbe osnuje le eno podjetje.

Za nadaljnji razvoj v Jugoslaviji ležečih prog so važni pogoji tudi graditi progo od Vel. Kaniže v Osijek in napraviti zvezo med to progo ter železnico od Zagreba do Siska. Tudi gradba proge Sv. Peter na Krasu—Reka je bila v programu.

Za predane proge se je določila vsota 100 milijonov gold., dolg se je moral poravnati v devetih skoro enakih delih do leta 1866.

Določen je tudi rok za dovršitev posameznih prog. Tako n. pr. je morala biti zgrajena proga Zidani most—Sisak in Maribor (Pragersko)—Kaniža v letu 1861., proga Zagreb—Karlovac v naslednjem letu, proga Maribor—Celovec—Beljak v letu 1864.

Država si je pridržala pravico do povratka v lastnino za vse v koncesiji naštete proge s 1. januarjem 1955 in pa tudi pravico do odkupa koncem leta 1895.

Po dolgotrajnih pogajanjih je prišlo med koncesionarji do fuzije treh družb: lombardijsko-benečanska, centralno-italijanska in cesarja Franca Josipa vzhodna železnica. Podjetje si je nadelo naslov: »Družba c. kr. priv. južno-državne, lombar.-benečanske in centralne italijanske železnice.« Pod tem naslovom je bila družba protokolirana in je imela svoj sedež na Dunaju.

Zunanje-politični dogodki v letu 1859. so močno vplivali na organizacijo komaj nastalega podjetja. Z izgubo Lombardije, ki jo je morala

Avstrija odstopiti kraljevini Sardiniji, je ostal en del železnice, ki je spadal k družbi, izven avstrijskih meja.

S tem je izgubila družba skupnost in enotnost. V mirovnih pogojih, ki jih je določil mir v Zürichu dne 10. novembra 1859, je bilo sklenjeno med drugim tudi, da se mora počenši s 1. januarjem 1862 podjetje deliti v dve, popolnoma neodvisni družbi, od katerih obstoja ena v avstrijskem druga pa v italijanskem območju.

Oba dela sta sestavila svoje statute. Dne 20. junija 1862 so bila pravila za avstrijsko polovico potrjena. Družba je dobila naslov: »c. kr. priv. južna železnica«. Inozemske proge so bile združene pod firmo: »lombardijska in centralno-italijanska žel. družba«. Obe polovici pa sta nastopali skupno pod imenom: »družba združenih južnoavstrijskih, lombardijskih in centralno-italijanskih železnic«.

Z gornjim datumom je začela delovati samostojna, privatna družba bivše južne železnice; to podjetje je vodilo razvoj industrije in trgovine do podržavljenja s 1. septembrom 1923.

O razvoju južne železnice bomo razpravljali ob drugi priliki.

Anton Čehov:

Hladna kri

(Nadaljevanje.)

»Oprostite,« pripoveduje kontrolor in se obrne k gospodu v čudnem kožuščku. »Tako vam povem tak slučaj, kakršnega ne najdete zlepa. Z-ska železnica je, kakor bi se nič ne zgodilo, tebi nič meni nič ukradla N-ski železnici tristo tovornih vagonov. To je dejstvo! Prišežem pri živem Bogu! Prepeljala jih je k sebi, prepleskala, dala jim svoje črke in številke in — stvar je bila v redu. N-ska železnica pošlje na vse strani agente, išče, išče in naenkrat, predstavite si, pride ji v roke pokvarjen vagon Z-ske železnice. Popravlja ga v svoji delavnici in naenkrat, pomislite, opazi na kolesih in oseh svoj žig. Kaj pravite, a? Ako bi jaz kaj takega naredil, me pošljejo takoj v Sibirijo, a železnicam — pst!«

Malahin se rad pogovarja z inteligentnimi, olikanimi ljudmi. Pogladi si brado in se moško vmeša v pogovor.

»Če vzamemo, gospodje, na primer tale slučaj,« pravi. »Vozim v X. Osem vagonov. No, dobro... Recimo zdaj takole: za vsak vagon vzamejo od mene toliko kakor za šestero pudov teže. Osem bikov pa ne tehta šeststo pudov, temveč veliko manj, toda oni se na to niti ne ozirajo...«

Isti trenutek stopi v sobo Jaša, ki je iskal očeta. Posluša in hoče sestiti na stol, toda najbrž se je spomnil svoje teže, gre od stola stran in sede na oknico.

»A oni se na to niti ne ozirajo,« nadaljuje Malahin, »in vzamejo zame in za sina, ki se voziva pri bikih, za to 42 rubljev, kolikor stane listek tretjega razreda. Tole je moj sin Jakob; a imam doma še dva, toda ta dva

sia zašla na učeno plat. No, in razen tega sem še mnenja, da so železnice uničile trgovce z živino. Prej, ko smo jo gonili, je bilo boljše.«

Starec govore počasi in zategnjeno. Po vsaki frazi pogleda Jašo, kot bi hotel reči: poglej, kako govorim s pametnimi ljudmi!

»Oprostite!« ga prekine kontrolor. »Nihče se ne zgraža, nihče ne kritikuje! A zakaj? Čisto naravno! Grdobija razburja in kolje v oči samo tam, kjer je le slučajna, kjer pride radi nje naenkrat vse iz tira; tukaj pa, spoštovani moji, kjer sestavlja ona že zdavnaj vpeljani razpored in je tako-rekoč temelj vsega razporeda in reda, kjer vsak prag nosi njeno sled in diši po nji, tukaj pride ona le prehitro v vsakdanjo navado. Tako je!«

Zvonec zazvoni drugič. Gospod s čudnim kožuškom vstane. Kontrolor ga prime pod pazduho in odide z njim na peron ter neprenehoma živahno govori. Po tretjem zvonjenju priteče v sobo načelnik postaje in sede za svojo mizo.

»Slišite, s katero številko se pa odpeljem jaz?« ga vpraša Malahin.

Načelnik gleda v kos papirja in ogorčeno govori: »Ali ste vi Malahin? Osem vagonov? Plačajte po rublju od vagona in šest dvajset za znamke. Mark seveda nimate? Skupaj torej štirinajst rubljev in dvajset kopejk.«

Po prejemu denarja zapiše nekaj, posuje s peskom, pograbi z mize kopo papirjev in odide hitro iz sobe.

Ob desetih zvečer dobi Malahin odgovor od prometnega načelnika: »Dati prednost.« Ko je prebral brzojavko, migne starec pomenljivo z enim očesom in jo sam s seboj zadovoljen vtakne v žep.

»Vidiš«, reče Jaši. »Glej in uči se!«

Opolnoči odide njegov vlak dalje. Noč je temna in mrzla kakor včeraj, postanki pa dolgi. Jaša sedi na plašču in kakor bi nič ne bilo, čivka na harmoniki. Starec bi pa še vedno rad imel kaj posla. Na neki postaji mu pride naenkrat na misel, da se mora sestaviti zapisnik. Na njegovo zahtevo sede orožnik in zapiše: »10. novembra 188* je podčastnik Z-skega oddelka N-ske orožniške železniške policijske uprave Ilija Čered na osnovi 11. člena zakona od 19. maja 1871. leta sestavil ta protokol na postaji X, kakor sledi...«

»Kaj pa naj naprej pišem?« vpraša orožnik Malahina.

Malahin položi predse papirje, poštna in brzojavna potrdila in račune... Kaj prav za prav hoče od orožnika, tega še sam natančno ne ve; rad bi v protokol postavil ne samo kako posamezno dogodivščino, temveč vse svoje potovanje, vse svoje izgube, pogovore z načelniki postaj in vse to popisal na široko in pikro.

»A na postaji Z.«, pripoveduje, »zapišite: načelnik postaje je odklopil moje vagono od vojaškega vlaka, ker mu moja fizionomija ni bila všeč.«

In on hoče, naj orožnik na vsak način poudari fizionomijo. Ta ga s trudom posluša in še preden Malahin neha, nadaljuje s pisanjem. Svoj zapisnik konča takole: »Zgoraj povedano sem jaz podčastnik Čered zapisal v ta protokol in sklenil predstaviti ga v upogled načelniku Z-skega od-

delka, a njegovo kopijo izročiti meščanu Gavrilu Malahinu. Starec vzame kopijo, jo priloži k drugim papirjem, s katerimi je njegov stranski žep popolnoma natrpan, in skrajno nezadovoljen se poda v svoj vagon.

Drugo jutro se Malahin zbudi zopet nerazpoložen, toda svoje jeze ne strese nad Jašo, temveč nad biki.

»Z biki je konec!« godrnja. »Z njimi je preč! Vsi mi poginejo! Bog me kaznuj! Prav gotovo mi poginejo! Fuj!«

Bike, ki že zdavnaj niso ničesar pili, muči žeja, zato ližejo ivje na stenah in kadar se jim približa Malahin, začno lizati tudi njegov hladni kožuh. Po njihovih svetlih, solzečih se očeh se pozna, da so od žeje popolnoma oslabeledi, kakor tudi zaradi tresenja vagonov, da so lačni in žalujejo.

»No, pa naj vas proklete človek vozi!« godrnja Malahin. »Da bi le kmalu pocrkali! Kar zoprno je vas gledati.«

Opoldne se ustavi vlak na veliki postaji, kjer po predpisih napajajo živino. Tudi Malahinovim bikom dajo vode, toda biki je nočejo piti, ker je premrzla...

*

Še dva dneva mineta in nazadnje se v daljini prikaže v motni megli stolno mesto. Pot je končana. Vlak se ustavi zunaj mesta blizu tovarne postaje. Biki, izpučeni iz vagonov na prosto, omahujejo in se spotikajo, kakor da bi hodili po spolzkem ledu.

Ko sta iztovorjenje in veterinarni ogled pri kraju, se Malahin in Jaša nastaneta v umazani, ceneni gostilni predmestja, ravno na istem trgu, kjer se vrši kupčija z živino. Živita v blatu, jesta ogabno, kakor nista doma še nikoli jedla, spita ob hreščečih zvokih slabega orkestrijona, ki igra noč in dan v krčmi pod njima. Starec odhaja navsezgodaj nekam iskat kupecev. Jaša pa vse dneve sedi v sobi ali pa stopi na ulico ogledovat stolno mesto. Tam vidi samo umazan trg, poln navoženih smeti, napisne deske gostilen, zobčato steno samostana v megli... Redkokdaj skoči čez ulico, da pogleda v okno specerijske trgovine, da si napase oči na škatlah z raznobarnimi piškoti, zazdeha in se leno vleče nazaj v stanovanje. Stolica ga čisto nič ne zanima.

Nazadnje prodasta bike nekemu trgovcu. Malahin najme gonjače. Bike razdele v gruče po deset glav in jih ženejo na drugi konec mesta. Z upognjenimi glavami in vsi trudni stopajo biki po šumskih ulicah in ravnodušno gledajo na to, kar vidijo prvič in zadnjič v življenju. Raztrgani poganjači gredo za njimi in tudi s sklonjenimi glavami. Dolg čas jim je. Včasih se kak poganjač vzdrami iz svojih misli, se spomni, da stopajo pred njim zaupani mu biki, in da bi se pokazal brižnega, z vso silo udari s palico bika po hrbtu. Bik se od bolečine spotakne, zbeži kakih deset korakov naprej in pogleda na vse strani s takim izrazom, kakor da ga je sram, da ga tolčejo vpricho tujih ljudi.

Ko prodasta bike in nakupita za domače odpustkov, kakršne bi lahko kupila tudi doma v vasi, se odpravita Malahin in Jaša na pot domov. Tri

ure pred odhodom vlaka stopi starec, ki se je že s kupcem malo napil in zato postal spet zelo delaven, z Jašo v krčmo pit čaj. Kakor vsi deželani ne more čisto sam piti in jesti: potrebna mu je družba, prav tako delavna in razsodna kakor on sam.

»Pokličí gospodarja!« reče natararju. »Povej mu, da ga hočem iz prijaznosti pogostiti.

Gospodar, sit in napram gostom popolnoma ravnodušen človek, pride in sede za mizo.

»No, pa smo napravili kupčijo!« ga nagovori Malahin in se smeje. »Zamenjali smo kozo za jastreba. Seveda, ko smo se odpeljali, je bilo meso po tri devetdeset, pridemo sem, glej ga, je že samo po tri petindvajset. Pravijo, da smo zamudili. Če bi le tri dni prej bili tukaj, ker zdaj po mesu ni več takega povpraševanja, Filipov post se je namreč že začel... A? Vse je narobe! Pri vsakem biku imam štirinajst rubljev izgube. A vi samo pomislite: koliko me že sam prevoz bikov stane? Petnajst rubljev je tarifa, pa po šest rubljev imejte pripravljenih za vsakega bika — šahermaher, podkupnina, pogostitev, pa še to in drugo...«

Gospodar pa posluša iz spodobnosti in nerad srka iz skodelice čaj. Malahin tarna, sklepa roke, se norčuje nad lastno smolo, toda iz vsega se vidi, da ga izguba ne boli preveč. Njemu je vseeno, če je izguba ali dobiček, da ima le poslušalce, da bi imel kaj opraviti, pa da bi ne zamudil vlaka.

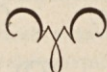
Čez uro se Malahin in Jaša, natovorjena z vrečami in kovčegi prerijeta iz stanovanja po stopnicah k izhodu, da sedeta na izvoščka in se odpeljeta na kolodvor. Spremljajo jih gospodar, strežaji in nekakšne babe. Starec je vidno ginjen. Na vse strani suje desetice in govori s pojočim glasom:

»Zbogom, ostanite zdravi! Bog vam daj, da bi bilo vse, kakor je treba. Bog daj, da bi bili živi in zdravi, potem se pa o velikem postu zopet vidimo. Pa zbogom! Hvala lepa, pa srečni ostanite!«

Ko sede starec na sani, sname kučmo in se dolgo križa proti oni strani, kjer se temni v megli samostanska stena. Jaša sede poleg njega čisto na kraj in pusti viseti eno nogo čez sani. Njegov obraz je po starem ravnodušen in ne izraža niti dolgega časa, niti nobene želje. Ne veseli se, da se pelje domov in ni mu žal, da si ni ogledal stolnega mesta.

»Poženi!«

Izvošček udari po konju, potem pa se obrne in se začne kregati radi težke in drobnjave prtljage.

Čuvajeva sveta noč

Je sveta noč...
 Žarijo sveče. V jaslice,
 v okrašena drevesca
 molče strmé očesca
 otrok, zatopljenih v božične sanje.

Kaj njim je mar,
 da zunaj nosi sneg vihar,
 da burja z njim pometa
 in mrzlo smrt obeta
 nesrečniku, ki v snegu je zablodil.

Tam v hišici
 ob progi toplo je nocoj.
 Se po večerji skromni
 čuvaj nerad le spomni,
 da ga nocoj obhod po progi čaka.

Da ne zbudi
 pri svojih ljubih še skrbi,
 božične pesmi poje;
 ženo, otroke svoje
 iskreno v srcu priporoča Bogu.

Iz dalje glas
 zvona prinese burje val.
 Čuvaj, dolžnost te kliče!
 Čuvaj, te nič ne miče,
 v toploti, da prečakaš nočno burjo?

Na pot takoj —
 ni prva taka noč nocoj!
 In že z lučjó koraka.
 Za njim stopinja vsaka
 zasuje se z gostoto burje snežne.

Je težka pot!
 Vso progo je zavel vihar!
 Korak mu že zastaja,
 že sapa mu pohaja, —
 čuvaj, naprej, še dolga pot te čaka!

Čuj tresk in grom!
 Čuvaj, kaj znači ta polom?
 Za njim lavina cela
 na progo je zgrmela,
 nje piš še njega bi podrl bil skoro.

In bledih lic
 čuvaj v tem hipu se zavé,
 da vlak že mora priti!
 Ne pusti zavoziti,
 čuvaj, v lavine smrt drveč'ga vlaka!

Kot nova moč
 prešine ga krvi val vroč.
 po snegu krepko gazi,
 na svojo luč le pazi,
 da burje vražji dih mu je ne vgasne.

V zamet globok
 se noga vdre in druga ž njo.
 Čuvaj v sredini tira
 zaman se z grozo vpira,
 da reši se ledenega objema.

Hu, znan ropot —
 sto vragov zdi se mu grohot —
 na uho mu že vdarja.
 Luči na stroju zarja
 se zdi, da bliskovito se mu bliža.

Že kroži mu
 z lučjó desnica: Vlak, postoj!
 In žvižg se s krikom meša.
 Z lučjó že roka peša!
 Družini, vlaku, Bože, prizanesi!

Vso moč zaman
 napne, da zvalil bi se v stran.
 Nad njim pošast že stroja
 prevpije krike boja,
 ki v njem je smrt dobila svojo žrtev.

In kmalu vlak
 še pred lavino vstavi se.
 Čuvaj, junak ti mrtev,
 zastonj ni tvoja žrtev!
 Luč tvoja rešila je vlak pogina.

Kot večno luč
 drži še v mrtvi roki luč.
 Pri njem mnog potnik z vlaka
 hvaležno, tiho plaka.
 Čuvaj, Ti našel mir si v sveti noči.

Za naše male

SČ VO EI VO SŽ VO EO
 VI LČ LO EB LŽ VO EI
 SI VB EČ LŽ LO EŽ VO!

Strmiški:

Uganka.

Črk sedem: znana rodna vinska trta,
 ki sad obilen nam donša z vrta.
 Španjolk nam s tem imenom tudi
 madridski mestni tlak zadosti nudi.
 Črk šest (brez prve) je dodatek k hrani;
 brez nje telo se naše slabo hrani.
 Črk pet (brez prvih dveh) nas izprašuje,
 v kateri barvi se nam uganka snuje;
 to zadnje štiri črke dobro znajo,
 ker pritrdilen nam odgovor dajo.
 Tri zadnje črke so ime mladenke,
 a ne baš pristne narodne Slovenke.
 Dve zadnji: pesmi dajo besedilo,
 če se je — besedilo — pozabilo.
 In zadnja črka? Vprašaj le zdravnika,
 ko z žlico detetu po ustih stika.

Magičen kvadrat.

(L. R.)

		375		
378				396
		399		

V gornji kvadrat vstavi številke od 375 do 399 tako da bodo dale navpične kolone, vodoravne vrste in obe prekotnici letnico 1935. (Vstavljene številke stoje na svojih mestih)

Mamica, zakaj? . . .

Mamica, kajne, da je božič nocoj?
Nocoj povsod na zelenih jelkah svečke gorijo ...
Mi pa nimamo jelke, niti pisanih svečk —
    mamica, povej, zakaj? ...

In potice imajo drugod, sladke, medene,
maslene pogače, aj, in še toliko drugih dobrot ...
Pri nas pa niti kruha ni —
    mamica, povej, zakaj? ...

In sredi skrivnostne, božične noči,
ko bodo le zvezde na nebu še bdele,
bodo iz zlatih nebes
brezslušno božje sani pridrsele
polne lepih darov, —
ki jih bo vso dolgo noč
nosil Božiček,
pridnim otrokom domov.
Toda k nam ga ne bo —
    mamica, povej, zakaj? ...

Morda zato —
ker so blatne in dolge poti
k nam v predmestje?
In ker ob križpotjih ne gorijo luči?
In so naše bajte tako nizke in revne
pa se Božiček boji? ...

— — —
Šest parov nedolžnih otroških oči
vprašujoče gleda v materin obraz.
Toda ona molči.
Saj ne ve, saj ne more odgovoriti ...

IZ UREDNIŠTVA:

Radi pomanjkanja prostora se bo zaključil članek »Zadružništvo kot svetovni na-
zor« v prihodnji številki.

Vsem cenjenim članom in njihovim rodbinam:

VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE in SREČNO NOVO LETO!

Upravni odbor, Nadzorni odbor, Uredništvo »Zadugarja«.

Vsebina: Zadružništvo in zgodovinski razvoj gospodarske misli (str. 353). — Raz-
lične obrestne mere (str. 357). — Gospodinjstvo: Pripombe h krojni poli (str. 359).
Če likate (str. 363). — Čebelarstvo: Še o medu (str. 365). — Zdravstvo: O
kvi in krvavitvah (str. 368). — Iz življenja in prirode: Kako se je razvijal
človek? (str. 370). — Za pouk in zabavo: Nastanek Južne železnice (str. 374).
Hladna kri (str. 378). Čuvajeva sveta noč (str. 382). — Za naše male (str. 388).

»Zadugar« izhaja mesečno 20tega in stane celoletno 24 Din, posamezna številka
3 Din. Naroča in reklamira se pri upravnem odboru N. Z. U. D. Ž., Ljubljana, Masarykova
cesta, kamor se pošiljajo tudi dopisi. — Odgovorni urednik: Dr. Benko Leopold, Kolo-
dvorska ulica št. 39. — Tisk tiskarne Makso Hrovatin v Ljubljani.

Popoldanski in večerni šivalni tečaji

Naše članstvo opozarjamo, da se bo pričel bodoči trimesečni popoldanski kakor tudi trimesečni večerni šivalni tečaj dne 4. marca 1935.

Vpisovanje za oba tečaja se bo vršilo v mesecu februarju 1935 v uradnih urah od 14. do 16. ure v pisarni železničarske menze, Ljubljanski dvor, Pražakova ulica.

Oba tečaja se vršita le trikrat tedensko, in sicer večerni: ob ponedeljkih, torkih in petkih od 18. in pol do 21. ure; popoldanski pa ob torkih, četrtek in sobotah od 15. do 18. ure.

Mesečna ukovina znaša le Din 60.—. Vpisnine ni.

V teh tečajih se poučuje vsa tehnika šivanja, kakor šivanja perila in oblek, krojno risanje, prenavljanje starih oblek, ročno in strojno vezenje, ročno in strojno mašenje, kvačkanje, mreženje itd.

Podrobne informacije se dobe v pisarni železničarske menze, Ljubljanski dvor, v gori omenjenih uradnih urah.

Ob tej priliki sporočamo še, da je v tekočem popoldanskem šivalnem tečaju še nekaj mest prostih. One, ki imajo veselje do šivanja in čas za obisk trikratnega popoldanskega pouka, se lahko prijavijo.

Vse imenovane tečaje vodi pod okriljem naše Nabavljalne zadruge banovinska učiteljica gdč. Marjeta Prašnikar.

OBVESTILO.

Obveščamo p. t. članstvo, da bodo trgovine naše Nab. zadruge v Ljubljani in Mariboru radi *inventure zaprte*, in sicer:

za specerijo dne 29. decembra popoldne,

za manufakturo dne 27., 28. in 29. decembra ves dan.

*

Obveščamo člane, da je čebelarna na dan 31. decembra t. l. radi *inventure zaprta*.

Čebelarska zadruga uslužbencev drž. železnic v Ljubljani.

Zadružni koledar za leto 1935

izide še pred prazniki. Kdor želi, ga lahko dobi z nabavno knjižico v ljubljanskih in mariborskih zadružnih prodajalnah od 22. t. m. dalje.

Nabavljalna zadruga uslužbencev drž. železnic, r. z. z o. z. v Ljubljani

Centrala: Ljubljana, Masarykova cesta 17, telefon št. 2241 in 2248.

Prodajalne:	Ljubljana:	Glav. kol., Masarykova cesta 17, telefon št. 2248
		Gor. kol., Bleiweisova cesta 35, telefon št. 2641
	Maribor:	Koroški kol., Frankopanska cesta 34, telefon 2061. Glavni kol., Aleksandrova cesta 49

Prodajamo samo članom.

CENIK št. 12

veljaven od 18. decembra 1934.

Zadruga si pridržuje pravico, objavljene cene med mesecem znižati, event. zvišati.

Na reklamacije se oziramo le
takoj ob prejemu blaga!

MLEVSKI IZDELKI

Moka, Ogg . . . . . kg	2.50
„ Og . . . . . „	2.50
„ št. 2 . . . . . „	2.30
„ št. 5 . . . . . „	2.10
„ pšenična, enotna . . . . . „	2.25
„ ajdova . . . . . „	3.75
„ ržena . . . . . „	2.25
„ koruzna . . . . . „	1.55
„ krmilna . . . . . „	1.50
Zdrob, pšenični . . . . . „	3.—
„ koruzni . . . . . „	2.—
„ činkvantin . . . . . „	3.—
Otrobi, pšenični drobní . . . . . „	1.20
„ „ debeli . . . . . „	1.35
„ koruzni . . . . . „	1.—
Drobtine . . . . . „	6.—

TESTENINE

Makaroni jajčni v kartonih kg	9.25
Špageti jajčni v kartonih „	9.25
Makaroni, jajčni . . . . . „	8.25
„ domači . . . . . „	6.—
Polži, jajčni . . . . . „	8.25
„ domači . . . . . „	6.—
Rezanci, domači, široki . . . . . „	6.—
Špageti, domači . . . . . „	6.—
Fidelini, domači . . . . . „	6.—
Krpice, domače . . . . . „	6.—
Zvezdice, domače . . . . . „	6.—
Jajnine . . . . . „	16.—

ZRNJE

Riž, Carolina . . . . . kg	11.—
„ Ia . . . . . „	7.50
„ IIa . . . . . „	5.—
Koruzna, debela . . . . . kg	1.25
„ drobna, činkvantin „	1.75
Kaša . . . . . „	3.25
Ješprenj . . . . . „	3.50
Ješprenječek . . . . . „	7.50
Fizol, cipro . . . . . „	3.50
„ prepeličar . . . . . „	3.—
Leča, debela Ia . . . . . „	12.—
„ IIa . . . . . „	5.50
Grah, zelen . . . . . „	12.—
Piča za kure . . . . . „	1.65
Ptičja hrana . . . . . „	8.—

SLADKOR

Sladkor v kockah . . . . . kg	14.75
„ sipa drobna . . . . . „	13.—
„ sipa debela . . . . . „	13.10
„ v prahu . . . . . „	15.—
Bonboni . . . . . „	26.—
„ polnjeni Ia . . . . . „	40.—
„ polnjeni IIa . . . . . „	30.—
Kandis . . . . . „	23.—
Margo slad . . . . . „	44.—
Šumeča limonada . . . . . kom.	1.—
Bonbonijere, mali . . . . . kart.	12.—
„ srednji . . . . . „	22.—
„ vel. . . . . „	30.—

Obeski za božično drevo
(sladkorčki) po izberi.

SOL

Sol, morska . . . . . kg	2.75
„ namizna . . . . . „	3.50
„ fina . . . . . „	5.—

KAVA

Kava, Perl . . . . . kg	76.—
„ Portorico . . . . . „	76.—
„ surova Ia . . . . . „	62.—

Kava Viktorija, ekstra,

prima . . . . . kg	44.—
Kava, surova IIa . . . . . „	50.—
„ žgana . . . . . „	70.—
„ žgana »Special« . . . . . „	83.—
„ žgana Rio . . . . . „	60.—
„ Hag, vel. . . . . zav.	27.—
„ Hag mali . . . . . „	14.—

ZITNA KAVA

Ječmenova, slajena, za-	
družna . . . . . kg	9.—
Ječmenova, zadružna . . . . . „	6.—
Ržena, slajena, zadružna „	10.—
Dr. Pirčeva . . . . . „	12.—
Kneipp . . . . . „	12.—
Kneipp v dozah . . . . . doza	9.—
Proja . . . . . kg	8.—
Žika . . . . . „	13.—

OSTALE KAVINE PRIMESI

Figova kava . . . . . kg	20.—
Enrilo . . . . . „	19.—
Enrilo . . . . . doza	16.—
Redilna kava . . . . . kg	18.—
Cikorija Franck . . . . . „	15.50
„ kolinska . . . . . „	15.50
„ Favorit . . . . . „	14.75

MAST

Mast . . . . . kg	15.—
Mast v dozah po 5 kg . . . . . doza	85.—
Ceres, bel, rumen . . . . . kg	21.—
Čajno maslo Ia . . . . . „	32.—
„ „ IIa . . . . . „	26.—
Kuhano maslo . . . . . „	26.—
Zaseka, domača . . . . . „	15.—

MESNI IZDELKI

Slanina, soljena . . . . . kg	17.—
„ tirolska . . . . . „	20.—

Slanina, krušna . . . . . kg	*
„ »hamburška« . . . . . „	*
„ prekajena, debela „	19'—
„ papricirana . . . . . „	*
Salame, ogrske . . . . . „	55'—
„ milanske . . . . . „	55'—
„ krakovske . . . . . „	25'—
„ letne . . . . . „	20'—
„ navadne . . . . . „	10'—
„ tirolske . . . . . „	22'—
„ posebne . . . . . „	20'—
Salame, pariške . . . . . „	20'—
Jetrna pasteta . . . . . „	25'—
Safalade . . . . . kom.	2'—
Hrenovke . . . . . „	2'—
Klobase, kranjske . . . . kom.	3'50
Meso, prekajeno vratina . kg	*
Kare brez kože . . . . . „	*
Kare s kožo . . . . . „	*
Šunke s kožo in brez kože „	20'—
„ „ „ kuh.v narezu „	45'—
„ zvitke . . . . . „	*
Reberca brez kože . . . . . „	*
Carsko meso . . . . . „	*
Prsni vršci . . . . . „	*
Kračje . . . . . „	11'—
Jeziki, goveji . . . . . „	26'—
„ svinjski . . . . . „	20'—
Repi, svinjski . . . . . „	8'—
Svinjski parklji . . . . . „	5'—
Svinjske glave brez kosti „	*
Tlačenka . . . . . „	15'—
Ocvirki . . . . . „	7'—

* Po dnevnih cenah, ki so izložene v prodajalnah.

DELIKATESE

Rusi . . . . . kom.	1'25
Slaniki, novi . . . . . „	2'—
Sardine, doze à 1 kg . . . kg	30'—
„ . . . . . kom.	1'50
„ 1/8 . . . . . škat.	10'—
„ velike 1/4 . . . . . „	6'—
„ srednje 1/8 . . . . . „	5'—
„ male 1/10 . . . . . „	3'—
Sard. obr. s kaper., velika „	7'—
„ „ „ „ mala „	3'50
Sardele očiščene . . . . kom.	—50
Tunina . . . . . škat.	16'—
Polenovka, suha, nova . kg	20'—

Med, cvetlični . . . . . kg	18'—
„ ajdov . . . . . „	15'—
„ cvetlični vel. kozarec	20'—
„ „ mali kozarec	12'—
„ „ vel. lonček	7'—
Med, cvetlični, sred. lonček	4'—
„ „ mali lonček	1'50
Sir, Chalet Ia . . . . . kom.	3'—
„ „ Iia . . . . . „	1'50
„ „ Iia . . . . . škatl.	7'—
„ trapistovski . . . . . kg	20'—
„ stiški . . . . . „	22'—
„ Ia . . . . . „	25'—
„ liptavski . . . . . „	30'—
„ »Parmezan« . . . . . kg	90'—
Kvargelni . . . . . kom.	—50
Maggi, velike . . . . . stekl.	31'50
„ srednje . . . . . „	18'75
„ male . . . . . „	12'—
„ na drobno . . . . . dkg	1'60
Juhan, velike . . . . . stekl.	12'—
„ male . . . . . „	6'—
„ na drobno . . . . . dkg	1'—
Kocke za juho »Graf« . . kom.	1'—
„ „ „ »Maggi« . . . . . „	1'25
Guljaš, ekstrakt . . . . . zav.	4'—
Gorčica (zenf) . . . . . koz.	6'50
Gorčica . . . . . kg	17'—
Keksi v zavitkih . . . . . zav.	6'—
„ „ „ à 1 kg . . . . . kg	20'—
„ na vago . . . . . „	20'—
„ v pločev. dozah . . . . . doza	24'—
Otroški piškoti . . . . . zav.	15'—
Napolitanke, dolge . . . . kom.	1'—
„ „ „ . . . . . zav.	15'—
Dezert šnite . . . . . kom.	2'—
Oblati . . . . . zav.	15'—
Guljaž, goveji . . . . . doza	8'—
Jetrna pasteta . . . . . „	5'—
Sardelna pasteta . . . . . „	6'—
Čaj v dozah . . . . . vel.d.	26'—
Čaj v zavitkih . . . . . zav.	3'50
„ „ „ . . . . . „	6'50
„ „ „ . . . . . „	7'50
„ „ „ . . . . . „	14'—
Brazilski Mate čaj . . . . . „	3'50
Čaj na vago . . . . . kg	100'—
Kakao Ia . . . . . „	48'—
„ Iia . . . . . „	38'—
Čokolada à 1/4 kg . . . . . tabl.	10'—
„ à 1/10 „ . . . . . „	4'50
„ à 1/20 „ . . . . . „	2'50
„ z lešniki 1/2 kg . . . . . „	29'—
„ „ „ 1/8 „ . . . . . „	20'—
„ „ „ 1/8 „ . . . . . „	12'—
„ „ „ 1/24 „ . . . . . kom.	2'50
„ mlečna 1/14 kg . . . . . „	5'50
„ „ 1/7 „ . . . . . „	11'—
„ „ „ . . . . . „	1'—
Paradižniki 1/8 „ Kulpin „	4'50
„ 1/2 „ „ „ . . . . . „	10'—
Marmelada Iia . . . . . kg	19'—

Marmelada, jabolčna, doza 1 kg	20'—
„ „ marelčna . . . . . kg	29'—
„ „ marelčna doza 1 kg	30'—
Ovomaltine, velika . . . . . doza	56'—
„ „ srednja . . . . . „	32'—
„ „ mala . . . . . „	16'—
Citronat . . . . . kg	100'—
Kaprni . . . . . „	40'—
Soda bicarbonat . . . . . „	14'—
Kruh, žrn in bel . . . . . štruca	2'—
Kvas . . . . . kg	35'—
Jajca, štajerska, dnevna	
cena . . . . . kom.	1'10
Na progo ali z loko pošiljkami [h ne moremo pošiljati.	
Kumaree, veliki kozarec	28'—
Kaaba, redilna hrana čok.	
okusa . . . . . vel. zav.	14'—
Kaaba, redilna hrana čok.	
okusa . . . . . mal. zav.	7'—

SADJE

Jabolka . . . . . kg	3'50
Češplje, suhe, bosanske . . .	8'—
Hruške, suhe . . . . . „	5'—
Orehi, celi . . . . . „	5'50
Orehova jedrca . . . . . „	20'—
Rožiči, celi . . . . . „	5'—
Rožičeva moka . . . . . „	6'—
Mandeljni, Ia . . . . . „	48'—
„ „ Iia . . . . . „	34'—
Rozine Ia . . . . . „	15'—
„ „ Iia . . . . . „	12'—
Grozdiči-Vamperli . . . . . „	14'—
Cvebe . . . . . „	12'—
Fige v vencih . . . . . „	8'—
Fige, dalmatinske . . . . . „	5'—
Čebula, nova, domača	1'—
Česen . . . . . „	5'—
Limone . . . . . kom.	—75
Pomaranče . . . . . „ 1,	1'50
Dateljni . . . . . kart.	12'—
Mak, plavi . . . . . kg	10'—
Lešniki, tolčeni . . . . . „	30'—
Pinjoli . . . . . „	66'—
Krompir, novi . . . . . „	—80
Zelje, kislo . . . . . „	2'25
Zelje, kislo, v sodčkih cca	
25 kg, bto za nto . . . . . „	2'25

TEKOČINE

Kis vinski 6%	l	4.50
„ navadni 6%	„	3.—
Olje, namizno	„	12.—
„ italijansko	„	18.—
„ bučno	„	9.—
„ olivno	„	16.—
Brandy 0.35 l	stekl.	32.—
„ 7/10 l	„	52.—
Rum, IIa à 1/2 l	„	20.—
„ Ia à 1/2 l	„	34.—
„ Ia à 1 l	„	58.—
Žganje, borovničar à 1/2 l	„	22.—
„ hruševac à 1/2 l	„	18.—
„ tropinovec à 1/2 l	„	18.—
„ brinjavec à 1/2 l	„	18.—
„ slivovka à 1/2 l	„	18.—
„ marečno à 1/2 l	„	18.—
Florijan grenki ali sladki	l	42.—
Pelinkovec	„	36.—
Vino Vermut	„	26.—
„ belo, štajersko	„	12.—
„ eviček	„	11.—
„ dalmatinsko, belo	„	9.—
„ „ črno	„	8.—
„ Opolo	„	8.—
Prošek	„	20.—
Francosko žganje	vel. stekl.	48.—
„ „ <small>naravno ali smirkevo esenco</small>	sred. „	24.—
„ „ <small>naravno</small>	mala „	10.—
Rum, esenca	stekl.	8.—
Malinovec à 1/2 l	„	14.—
Malinovec na vago	kg	18.—
Rogaška voda à 1 1/2 l	stekl.	7.—
Rogaški Donati à 1 l	„	6.50
Radenska voda 1 1/2 l	„	7.—
Grenka voda Fr. Jožefova	„	13.50
„ „ Palma	„	10.—
Chabeso	stekl.	2.—

DIŠAVE

Poper, cel in zmlet	zav.	3.—
Cimet, „ „ „	„	3.—
Klinčki (žbice)	„	2.50
Piment, cel in mlet	„	2.50
Lavorjevo zrnje (lorber)	„	1.—
„ listje	„	1.—
Janež	„	2.50
Kumna	„	2.50
Muškatovi orehi	kom.	—50
Muškatov cvet	zav.	3.—
Vanilija v šibkah	kom.	1.25
Zafran	zav.	—75
Paprika, huda	„	3.—
„ sladka	„	3.—
Ingver	„	3.—
Korjander	„	2.50
Majoran	kg	64.—
Kamilce	„	30.—

POTREBSČINE ZA PERILO

Milo, Benzit	kos	5.—
„ Zlatorog, navadno	kg	10.—

Milo, Zlatorog, terpent.	kg	12.—
„ Hubertus, sivo	„	9.—
„ „ navadno	„	10.—
„ „ terpent.	„	12.—
„ Schicht, navadno	„	11.—
„ „ terpent.	„	13.—
„ Merima	„	11.—
„ Sunlight	kom.	4.—
Soda za pranje	kg	1.75
Lug	„	4.—
Plavilo v kockah	zav.	2.50
Plavilni papir	„	1.50
Boraks	„	2.50
„ carski	škatl.	5.75
Škrob rižev	„	5.—
„ „	zav.	1.50
Henko soda	„	3.—
Ženska hvala	„	2.50
>Tri< soda	„	3.—
>Radion<	„	5.50
Snežinka	„	4.50
>Persil<	„	6.—
>Lux<	„	4.50
>Ena< milne luske	kg	28.—
Vrvi za perilo, po 15, 20, 25, 30, 35, 40 m	Cene po kvaliteti	

TOALETNO MILO

Elida Favorit	kom.	8.—
„ kopalno	„	12.—
„ Ideal	„	15.—
Speick	„	10.—
Glycerin	„	4.—
Mandeljnovno	„	6.—
Olivia, mala	„	4.—
„ velika	„	7.50
Otroško	„	8.—
Marija	„	10.—
Osiris	„	6.—
Domače	„	3.—
Karbol	„	4.—
„ britje II	„	3.—
„ „ I	„	8.—

POTREBSČINE ZA ČEVLJE

Krema, črna	vel. škatl.	12.—
„ „	sred. „	7.—
„ „	mala „	5.—
„ rjava	„	5.—
„ rumena	„	5.—
„ bela	„	5.—
Belin	zav.	2.—
Mast za čevlje	škatl.	4.—
Krtače za blato	kom.	4.—
„ za mazanje	„	1.50
„ za svetljenje	„	12.—
Vrvice za čevlje, črne dolge par		1.50

Vrvice za čevlje, črne, kratke par		1.25
„ „ „ rjave, kratke	„	1.—
„ „ „ rjave, dolge	„	1.50
Vežalke, usajene	„	2.—
Olje za namakanje podplatov stekl.		8.—

DRUGI POTREBSČINE

Kalodont	tuba	6.50
Chlorodont	„	6.50
Doromad	„	7.50
Odol	vel. stekl.	58.—
„ „	sred. „	32.—
„ „	mala „	20.—
Ustna voda	stekl.	20.—
Parfem	„	16.—
Kolonska voda	mala stekl.	13.—
„ „	vel. „	24.—
Esenc za kolonsko vodo	stekl.	16.—
Krema za kožo	tuba	12.—
Uran krema	„	12.—
Nivea krema	škatl.	10.—
Vaselin, Elida	„	6.—
Puder, Elida	„	10.—
Krtače za nože, velike	kom.	12.—
„ „ „ male	„	8.—
„ „ roke	„	2.50
„ „ dvostranske	„	5.—
„ „ obleke	„	16.—
„ „ ribanje	„	4.—
„ „ parkete	„	27.—
Omela bombalna (pavola)	„	32.—
Omela za parkete	„	24.—
„ mala	„	12.—
Motle, velika	„	11.50
„ mala	„	8.—
Motlice, otroške	„	5.50
„ za obleko	„	6.—
„ za posodo	„	1.50
Čistilo za parkete	vel. tuba	24.—
„ „ „ mala	„	12.—
Sidol	tuba	5.50
Svitol	„	4.80
Vim	kom.	2.50
Hobby prašek	„	5.—
Ominol	„	2.50
Pesek za email posodo	zav.	1.—
„ „ „ „ s prep.	„	1.50
„ „ „ „ „ „	„	2.—
„ „ alum.	„	3.25
Peščeno milo za roke	„	4.50
Prašek za srebro in zlato	„	3.25
Smirkevo platno	pola	1.50, 2.25
Tepači, veliki	kom.	18.—
„ srednji	„	13.—
„ mali	„	8.—
Olje za šivalne stroje	stekl.	4.—
Platnene vrečke, male	kom.	6, 7
„ „ srednje	„	13.50
„ „ velike	„	15.50
Morska trava Ia	kg	4.—
Hranilniki	kom.	40.—

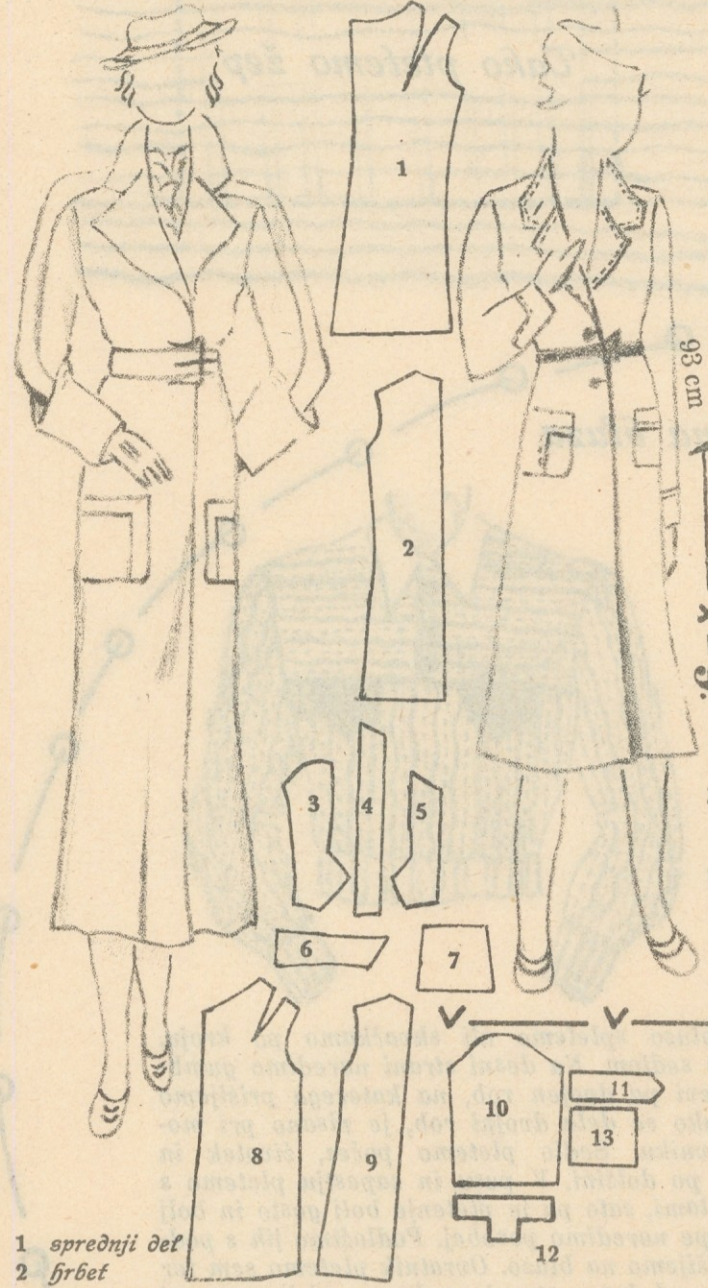
Sveče, velike . . . . . pak. 7'—	Bukanec, bel, črn št. 10-12 vaj. 4'50	Drobilnice . . . . . kom. 38'—
" " . . . . . kom. 1'20	" " " " 16-86 " 3'50	Mesoreznice . . . . . „ 40, 60, 70
Sveče, male . . . . . pak. 7'—	" " " " 40-60 " 2'75	Žlice, navadne . . . . . „ 3, 6'50
" " . . . . . kom. 0'70	Flit . . . . . mala doza 16'—	Žlice, alpaka . . . . . „ 13'50
Božične svečice . . . . . kart. 4'80	" . . . . . velika „ 29'—	Žlice, kavne, navadne . . „ 2'-3'
Čudežne svečice . . . . . „ 1'80	" s škropilko . . . . . kart. 51'—	" " alpaka . . . . . „ 7'—
Kadilo . . . . . kg 30'—	Škropilka za Flit . . . . . kom. 22'—	Villice, navadne . . . . . kom. 9'- do 13'
Nagrobne lučke . . . . . kart. 11'—	Obešalniki, veliki . . . . . „ 15'—	" alpaka . . . . . kom. 13'50
Nočne lučke . . . . . škatl. 2'—	" mali . . . . . „ 2'50	Noži, navadni . . . . . kom. 10'- do 13'
Vžigalice . . . . . pak. 10'—	Pralni stroji . . . . . „ 13'—	" alpaka . . . . . kom. 24'—
" . . . . . škatl. 1'—	" " . . . . . „ 14'—	Kolesa »Waffenrad« . . . „ 1700'—
Zobotrebel . . . . . zv. —'50	" " . . . . . „ 16'—	" »Kosmos« . . . . . „ 1200'—
Črnilo . . . . . stekl. 3'—	" " . . . . . „ 18'—	Vozički za prev. živil . . „ 320'—
Svinčniki, navadni . . . . . kom. 1'50	Obešalniki za sušenje	Prazne pušice . . . . . „ 5'—
" tintni . . . . . „ 3'50	perila . . . . . „ 20'—	" " . . . . . „ 10'—
Peresniki . . . . . „ 1'50	Pile, trioglate . . . . . „ 4'50	»Mali sadjar« . . . . . knjiga 5'—
Predpražniki iz mor. trav . . „ 4'50 do 80	" " . . . . . „ 5'50	»Mali vrtnar« . . . . . „ 5'—
Slama za predsobe, Ia . . . . „ 10'—	" ploščnate . . . . . „ 9'50	Umetno gnojilo . . . . . kg 2'—
" " " " IIa . . . . . „ 4'—	" " . . . . . „ 11'—	
Prah za čiščenje oblek . . . . „ 10'—	" " . . . . . „ 13'—	KURIVO
Šampon . . . . . „ 3'—	Rahljači brez ročaja . . . . „ 12'—	Drva, bukova, cela . . . . .
Pergamentni papir . . . . . pola 1'—	" z ročajem . . . . . „ 15'—	" " žagana . . . . .
Celofan papir . . . . . „ 3'50	Brusači . . . . . „ 13'—	" mehka v kolob. . . . .
Pasovi, usnjeni . . . . . kom. 8'—	Kladiva za meso . . . . . „ 12'—	Premog, trboveljski, kosovec . . . . .
Grafit . . . . . kom. —'50	Prijatelj gospodinj za šte-	Dovoz se pri kurivu posebej naračuna.
Pasta za peči . . . . . škatl. 3'—	dilnik, 19, 20, 21 cm širok kom. 170'—	
Peharji, veliki . . . . . kom. 7'—	»Šted Regulator« za šte-	Vsak četrtek ali petek sveže
" srednji . . . . . „ 5'—	dilnik, 19, 20, 21, 22 cm	morske ribel
" mali . . . . . „ 4'—	širine . . . . . „ 80'—	
Stručnice, velike . . . . . „ 8'—	»Šted Regulator« s ploščo	Velika izbira manufakture, perila,
" srednje . . . . . „ 7'—	18×12 col . . . . . „ 150'—	nogavic, rokavic, galanterijskega bla-
" male . . . . . „ 6'—	21×12 col . . . . . „ 160'—	ga, dežnikov, klobukov in preprog.
Solnice, lesene . . . . . kom. 9'—	24×12 col . . . . . „ 170'—	Emajlirana kuhinjska posoda, vse
Šivanke . . . . . zav. 1'50	Sparklet steklenice . . . . . kom. 150'—	vrste porcelana, stekla itd.

Po dnevni ceni

Na željo članov smo uvedli zopet zaseko, katero bomo prodajali po ceni Din 15'— za kg.

V zadrugi v Ljubljani, Masarykova cesta 17, se izdeluje perilo po meri v najkrajšem času. Kroj je prvovrsten

- 1 sprednji del
- 2 frček
- 3 vrtni del rokava
- 4 sprednji del rokava
- 5 spodnji del rokava
- 6 ovratnik
- 7 žep
- 8 sprednji del
- 9 frček
- 10 ročica
- 11 ovratnik
- 12 zapetnik
- 13 žep

(Štev. 1.) Kroj je risan po zgornji širini 88 cm. Rokav je sestavljen iz treh delov. Stranska dala sta vitka tako kakor pri navadnem rokavu, dočim je srednji del podaljšan do vrstnega izreza in pošit tako, da pokrije šiv na rami. Blaga pod tem podaljškom rokava ni treba izrezavati.

(Štev. 2.) Velikost dekliškega kroja je primerna za širavost let staro deklico. Vsi deli, tudi rokovi, so krojeni v celem. Zapetnik in šipe izdelajo posebej in jih potem prišijejo na plašč.

Štev. 3 Obleka iz volnenega blaga Štev. 4 Dekliška obleka

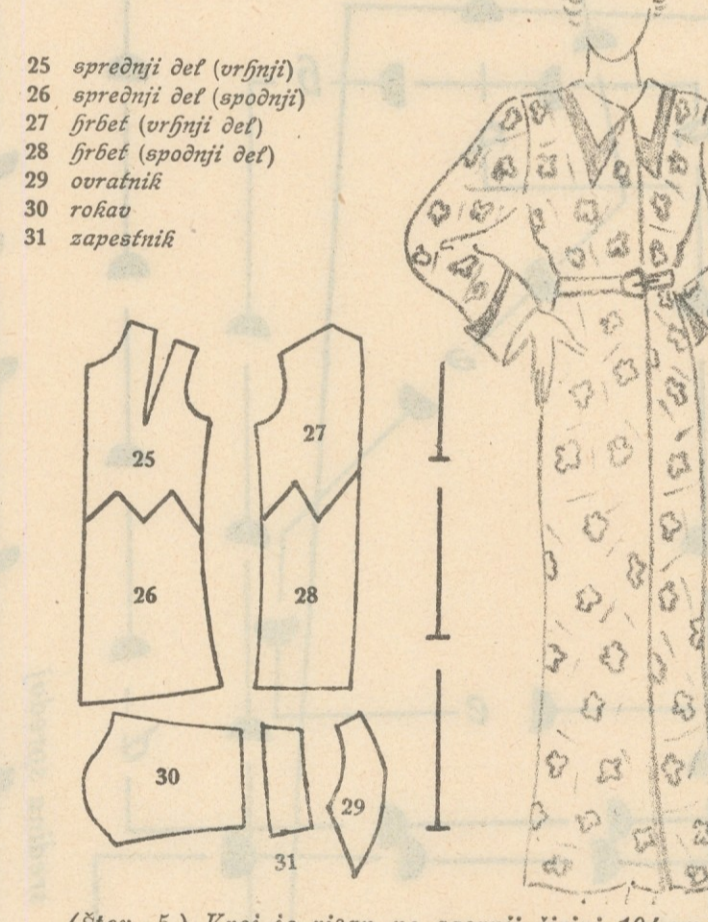

- 14 desni sprednji del
- 15 levi sprednji del
- 16 frček
- 17 rokava
- 18 zapetnik
- 19 desni sprednji del širila
- 20 levi sprednji del širila
- 21 desni sprednji del
- 22 levi sprednji del
- 23 frček
- 24 rokava

(Štev. 3.) Kroj je risan po zgornji širini 90 cm. Pri živalcu je desni sprednji del preset čez tevega. Ker nista torej oba sprednja dela enaka, prikožite vsakaga zase. Prav tako prikožite vsakaga zase tudi desni in levi sprednji del krila, in sicer zato, ker je po sredini guba. Ako hočete prikožiti obleko v celem, zložite živetek in krilo v pasu tako, kakor vidite na pomnjšanem kroju, sicer pa krojite vsako zase.

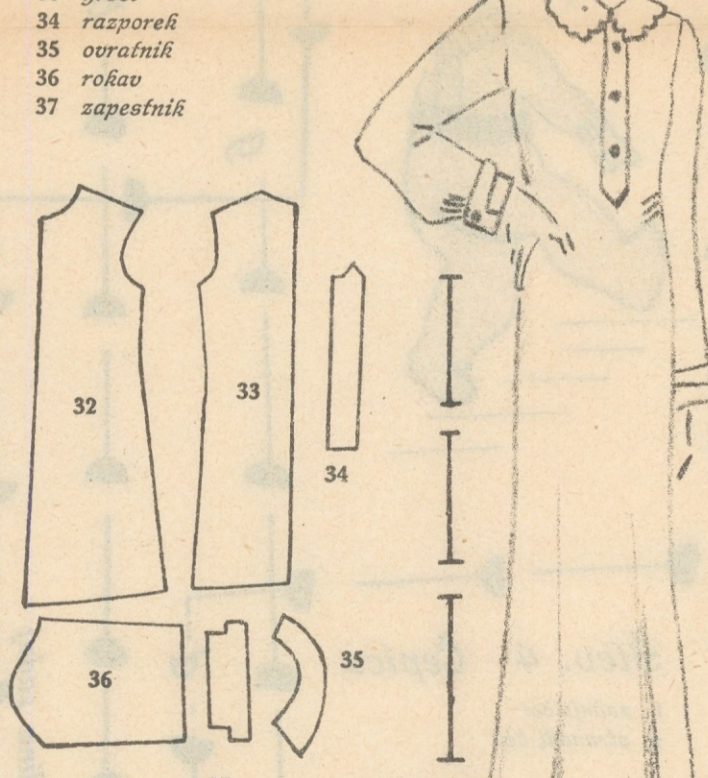
Za dekliško obleko pa je risan kroj samo v celem.

Štev. 5 Domača obleka

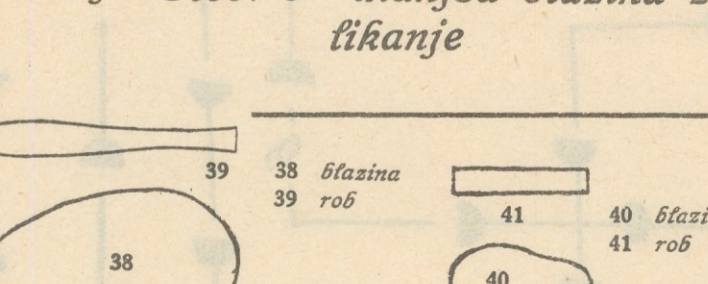
(Štev. 5.) Kroj je risan po zgornji širini 104 cm. Zložite naprej sprednji in zadnji del, in sicer tako kakor je naznačeno na pomnjšanem kroju, nato jih pa prikožite v celem. Obleka se lahko zapenja spredaj po vsej dolžini ali pa samo čez pasu, naprej je pa zašita.

Štev. 6 Spatna srajca

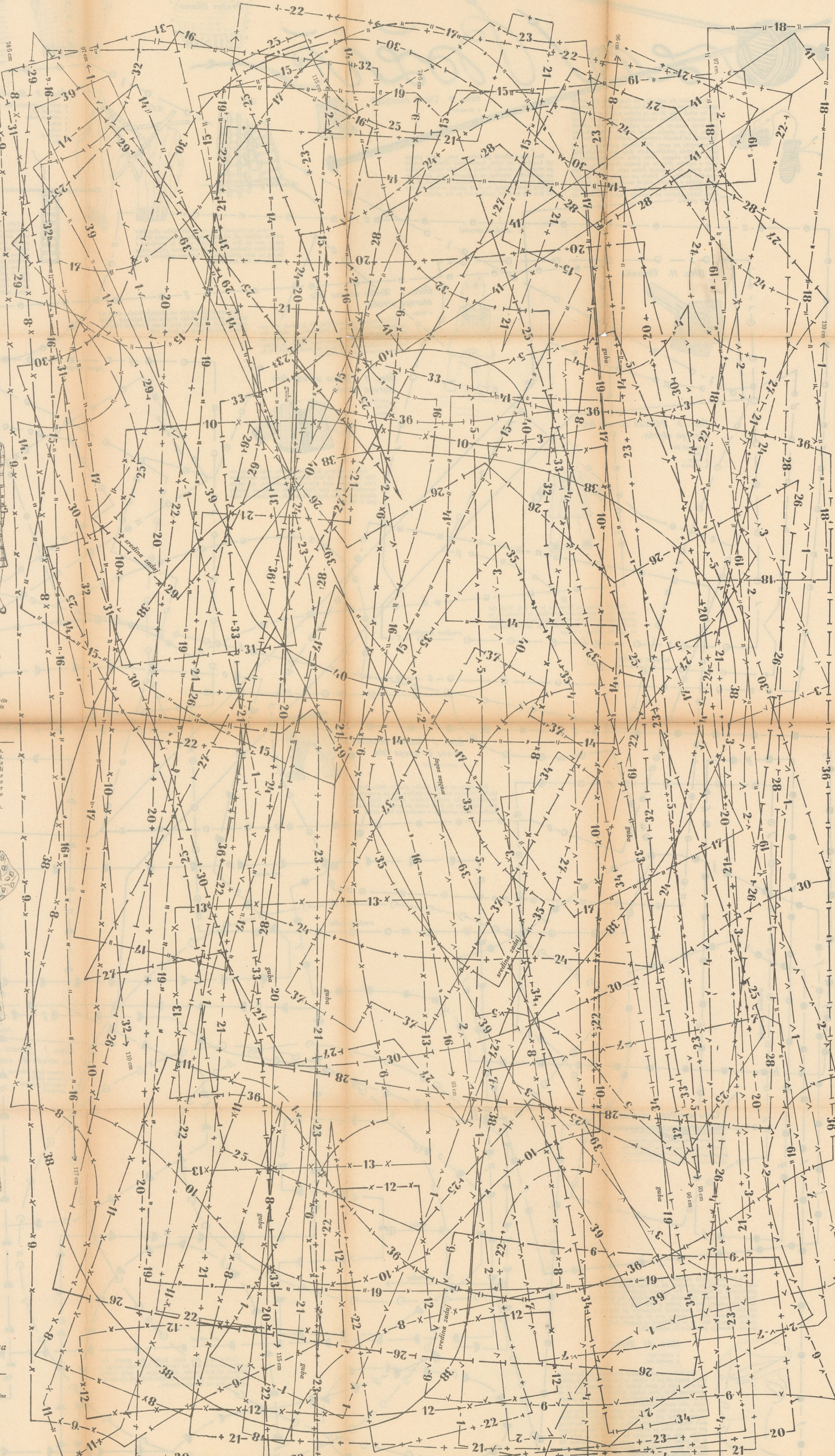
(Štev. 6.) Kroj je risan po zgornji širini 90 cm. Sprednji in zadnji del podaljšajte toliko, kolikor je naznačeno na št. Sprednji del krojite najprej v celem, kakor šele zarezite razporek. Rokave, ki so dolgi, lahko pustite odprte ali jih pa vsihte v zapetnik.

Štev. 7 Večja blazina za tikanje Štev. 8 Manjša blazina za tikanje

(Štev. 7.) Za tako blazino potrebujete meter blaga, če je blago široko 70 cm. Oba dela, štev. 38 in 39, prikožite po dolžini. Dala štev. 39 sešijte na širšem koncu, tako da dobite dolg trak. Ta trak nastije okrog in okrog na oba dela blazine (štev. 38), in sicer tako, da pride osek del traku tja, kjer je blazina najozja. Na ovi strani pustite odprto za negačenje.

Za manjšo blazino, ki se izgotovi ravno tako kakor večja, potrebujete četrt metra blaga.

La Božica

Rokavice. Za rokavice ni kroja, zato jih plette takole: začnete na 48 petelj na širih iglah. Zapetnik naj bo visok 8 do 10 cm in pleten naj b' dve na lice ena narobe približno štiridesetkrat naokrog. V vsaki petli zavrti smatete po eno petljo, potem pa plette gladko 3/2 cm široko, nakar začnete pletiti petice na 16 petelj, od katerih vzamete s pletilk osem, osem jih pa nasnujete na novo. Vse skupaj poravnate na tri igle in plette približno 4 cm dolg pale. Ostalo štiri prste plette skupaj. Prsti vrhu začnete smatati, in sicer v začetku prvi in na koncu drugič, na začetku tretji in na koncu četrte igle. Nazadnje igle smatate gladko, na koncu pa narobe. Med smatanjem plette v vsaki petli enkrat naokrog, v da bi smatali, prvi koncu pa smatate v vsaki petli. Rokavico lahko plette od zapetja naprej vzorčasto ali pa kar gladko.

Štev. 3 Visok čevljiček
o čevljiček

Kroj za čevljiček prerišite s pale, nakar plette ali kvadraste po njem. Izgotovljeni čevljiček sesijte po stopalu in spredaj. Vrhnji del lahko sesijete, lahko ga pa pustite odprtega in napravite tako, da se zapenja z gumbi ali pa na zadro. Najbolje je, če začnete pletiti zgoraj, in sicer plette vrhnji del dve na lice dve na robe, spodnji del pa kar gladko.

Štev. 9 Moški tefovnik
x sprednji del
y hrbet

Štev. 8 Sportna bluza

p sedlo na sprednjem delu
r sprednji del
s sedlo na hrstu
t hrbet
u rokavi
v vratnik

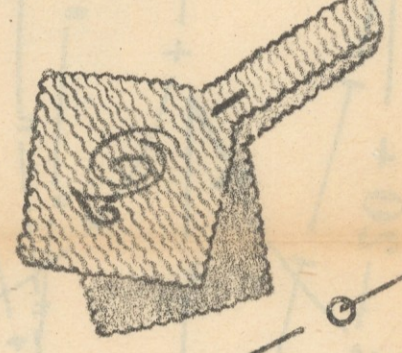

Tako blužo spletemo ali kvadrasto po kroju. Začnemo s sedlom. Na desni strani naredimo gumbnice, na levi pa dvojni rob, na katerega prisižemo gumbe. Kako se dela dvojni rob, je pisano pri moskem tefovniku. Sedlo pletemo počez, vratnik in rokave pa po dolžini. V pasu in zapetju pletemo s tanjšimi iglami, zato pa je pletenje bolj gosto in bolj prožno. Žep naredimo posebej. Podložimo jih s podlogo in prisižemo na blužo. Vratnik pletemo sem ter tje, in sicer od desne strani na desno, od leve strani pa na levo. Izgotovimo ga posebej, nakar ga polikamo, nazadnje pa prisižemo na blužo.

Vratni in rokavni izrez tefovnika lahko obrobimo na dva načina: ali, da spletemo dva centimetra široko progo eno na lice eno narobe, nakar jo prisižemo s sedlarskim vbodom, ali pa, da nabereimo petlje okrog izreza na širih pletilkah, nakar spletemo poljubno širok rob dve na lice dve narobe.

Da gumbi ne naredijo škoda, slasti na tenkem pletenju, plette dvojni rob, katerega potem zapognite in posijte na levi strani z robnim vbodom. Gumbice prisiže torej na dvojni rob.

Štev. 11. Vezanka

Štev. 5 Plašček za eno leto starega otroka

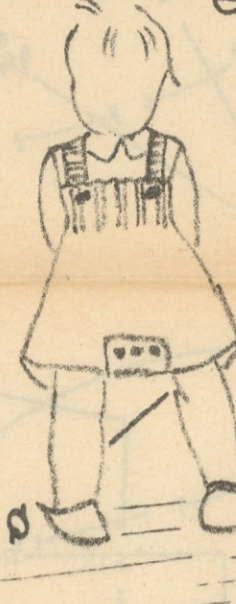
h sprednji del
i hrbet
j rokavi
k vratnik

Plašček plette po kroju, ki je na polji. Vsak del začnete od spodaj navzgor. Vratnik in zapetniki so pleteni dve na lice dve narobe, gumbnice se pa delajo med pletenjem. Po tem kroju tudi lahko prikojite in sesijete plašček iz blaga.

Štev. 7 Kričke za eno leto starega otroka

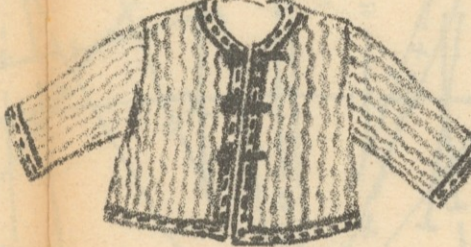
o kričke

Plette se enoleto v pasu. Pas, ki je visok kot nekakšen širok, zato da je bolj topel, je pleten dve na lice ena narobe. Kričke je pleteno kar gladko ali temo pri zadnjem delu 6 do 8 cm širok jeziček, ki se z gumbi prepenja na sprednji del.

Štev. 6 Jopica za eno leto starega otroka

l sprednji del
m hrbet
n rokavi

Splete najprej posamezne dele, nato jih pa sesijte z omotico od leve strani. Na desnem sprednjem delu naredite med pletenjem gumbnice, na levem sprednjem delu, kjer bodo prišli gumbi, pa spletemo dvojni rob. Tako jopico lahko tudi skvarkate ali sesijete iz blaga.

Štev. 2 Hlačke (manjše) za otroke do enega leta
a polovica hlače

Po popisu za večje hlačke plette lahko tudi te hlačke, in sicer vse do čevljičkov. Tu pa nasnujete za čevljiček toliko petelj, kolikor zahteva kraj, nakar delo nadaljujete in sicer copet po kroju. Čevljiček in hlačke sesijete nazadnje z omotico od leve strani.

Štev. 1 Jopica in hlačke (večje) za otroke do enega leta

a polovica jopice (rimono)
b polovica hlače
c vrhnji del čevljička
d podplatac

Tako naredimo gumbnico

Štev. 4 Čepica

t zadnji del
g stranski del

Čepica ima dva dela. Zadnji del plette kar gladko, stranski del pa vzorčasto. Oba dela sesijete z omotico od leve strani. Zlasti topla bo taka čepica, če ji pripriete od vrhu nekoliko širši, ob obrazu pa ožji rob dve na lice dve narobe.

Štev. 10 Baref

x vrhnji del
y spodnji del

Tak baref se lahko sesije iz zameta, klobučevine, stega blaga ali pa iz blaga, iz kakršnega imate plašč. Baref je sesit iz dveh delov: iz okroglega dna in iz spodnjega dela. Dno lahko prikojite v celtem in si ga okrasite z ozkimi robčki ali pa s štepico iz debele snile. Ako imate manjše kose blaga, tedaj jih sestavite in sesijete tako, kakor to vidite na sliki. Pri vzorčastem, slasti pri črnatem blagu lahko prikojite dele tako, da gredo črte, potem ko so deli sestavljeni, pri vsakem delu po svoje. Spodnji del bareta najprej sesijete, nato ga pa prisižete na dno, in sicer tako, da je šir zadaj. Če resnično, nato pa baref obrobite. Ob glavi je baref zarobiljen z ozkim močnim silenim trakom, zato da se ne raztegne. Pri pokrivanju ga morate potegniti globoko na oči.

